

AUG. SPIRKE

LAULMINE

ALGKOOLI V JA VI KLASSES

METOODILISI TÖÖJUHISEID
ÕPPENÄDALATE JÄRELE

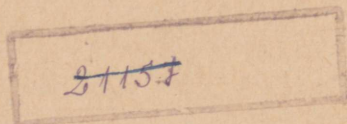
„RAHVAÜLIKOOI” KIRJASTUS, TALLINNAS 1935

AUG. SPIRKE

LAULMINE

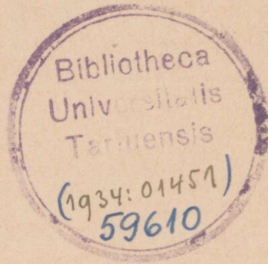
ALGKOOLI V JA VI KLASSES

METOODILISI TÖÖJUHISEID
ÕPPENÄDALATE JÄRELE

„RAHVAÜLIKOOLI“ KIRJASTUS, TALLINNAS 1935

2

A-9193

EESSÕNA.

Laulmine algkoolis sammub teatavas suunas, mille aluspõhjaks metoodikas on saanud analüütilis-sünteesiline õppeviis. Kuid liitklassis võib tulla mõningaid raskusi ainerohkuse ja aineerinevuse näol. Et leida kesktee ja õppekava rahuldavalt läbi võtta, peab olema teada mitmesuguseid erilisi töövõtteid. Kuigi õppekava olgu minimaalkava — otstarbekohaseks töökorralduseks ja tööviljakuse tõstmiseks aineõpetajal peab olema laialdane hulk töömaterjali.

Käesolev raamat püüab õppenädalate ja tööjuhataste abil tegeliku töökorralduse suunda näidata, eriti liitklassis.

Laulude valik ja aine metoodiline järjestamine võib mõningais töönädalais olla muutuv vastavalt õpetaja äranägemisele ning individualiteedile.

Kui õpetaja on osanud äratada lastes huvi laulu vastu, siis raamatus leiduvad tööjuhised ja mustertunnid aitavad edukalt kaasa töö produktiivsusele.

Aug. Spirke.

Laulmine algkooli V — VI liitklassides.

A. Üldmetoodiline osa.

Praegune algkooli lauluvara ei võimalda ühist töötamist liitklassides, vaid seda tuleb teha mõlema õppeaastaga eraldi, kuigi seoses kordamiste kui ka ühiste rütmi- ja tabamisülesannete näol. Viimaseid ühendades kuulmisharjutustega võib n. ö. „ühel frondil“ töötada, kuigi tuleb silmas pidada, et toonide tajumine ja vahetegemine nende kõrguses ja rütmis on erinev kahe õppeaasta vahel.

Ei saa soovitavaks pidada nähet, kus õpetatakse ühel aastal 5. õppeaasta laulud, siis 6. õppeaasta omad selgeks, järgmisil põhjusil: 1) hääle ulatavus võib teha takistusi, 2) mõningad laulud osutuksid 5. õppeaastal liig rasketeks, 3) rütmi- ja tabamisharjutused, milliseid tuleb vstuvaidlematult siduda lauludega, oma raskuse poolest on erinevad, 4) noodiõpetus seoses lauludega peab arenema loomulikku rada jne.

Pealegi võib kahe komplektiga sama hääde tagajärgedega töötada kui ühega, tuleb ainult õpilasi rakendada individuaalsele tööle analüütilis-sünteesilise õppeviisi alusel.

Meil on seni laulmine koolides millegipärast jäetud tahaplaanile, mille tõttu ei omistata temale küllalt tähelepanu. Laulmist võetakse kui mingisugust vaheldusõppeainet, vaatamata sellele, et laul osutub domineerivaks tooniks nii kodus, koolis kui ka seltskonnas. Kui praegusel „kooliuuenduse ajajärgul“ õpetajad on suhtunud igale uuele õppeviisile häatahtlikult ja kinnihaaravalt, siis laulmise kohta ei saa seda kahjuks öelda.

Võibolla on siin takistavaiks tegureiks liig uudsed õppeviisid ning nende modernsus kui ka erinevus, kuid peab ühtlasi alla kriipsutama asiolu, et laulmine kui õppeaine on üks raskemaid. Ta nõuab lauluõpetajailt omadusi, milliseid kõiki ei saa külge pookida.

Alljärgnevad read tahaksid puudutada töömeetodit, milline oleks seni katsetatud õppeviisidest kõige vastuvõetavam liitklassides, eriti maaoludes. N.-n. „Tonica-Do“ meetod, mis põhjeneb relatiivsel astmesümboolikal ja on meil ning Soomes arenenud analüütilis-sünteesiliseks õppeviisiks, annab kõige enam töö-

des laulu kolmkõla, mis on alusmüüriks järgnevaile, määratakse helistik — ja kui laul on õpilastel selge, võib viisi kas tahvlile või vihkudesse kirjutada ning rakendada õppeaasta individuaalsele tööle vastava ülesande kaudu. Tabamisharjutused ja etteütlus-ülesanded töötada läbi enne laulu õpetamist, kuid sellise rütmi, intervallide näol, mis kergendab tunduvalt kavatseva laulu õppimist. Nii opereerides laulu algelementidega käsitleme noodiõpetust õpitava lauluga. Lähene eesmärgile kahelt poolt!

Õpilastega töötades neil alustel jätame kaugele vanad, iganenud võtted, kus õpiti enne laul — siis noot, milline teguviis oleks praegu pedagoogiliselt lubamatu ja meetoodiliselt täiesti ebaõige. Kuid üle minna järsku uuele õppeviisile oleks natukene raskepärane, — seepärast, leides õige kesktee, peaksime kooliuuendusega kaasa sammuma. Nende ridade kirjutaja, olles teadlik esilekerkivatest arusaamatustest, loodab siiski, et need pole ületamatud, eriti kus viimasel ajal on ilmunud sellesuunalist koolikirjandust, ning püüab omalt poolt tasandada ja ühtlustada teed uutele õppeviisidele, millised otstarbekohaselt tarvitades kahtlemata annavad häid tulemusi.

*
*
*

Laulude läbivõtmisel — järjekorristamisel tuleb silmas pidada keskuste põhimõtet, s. o. õppeaine (laulmise) sisu ühtlust emakeele, loodusloo ja ajalooa. See on tarvilik õpilase tunde- ja huviilma laiendamiseks ning suuremate tagajärgede saavutamiseks. 1) Selleks tuleb töökava koostamisel vastavate õppeainete õpetajatega kontaktis olla. Töökavad tuleks korraldada nii, et ained sisult langeksid enam-vähem ühte, näit.: Mahtra sõda (emakeel) — „Priius, kallis anne“ (laulmine) jne. 2) Samuti tuleb laulude läbivõtmisel arvestada — aastaaegu, tähtpäevi, sündmusi ning kohalikke olusid. 3) Ja lõppeks peab silmas pidama meetoodilist nõuet — kergemast raskemale. Eriti on siin domineerivad helistikud, vältused, rütm j.n.e. Ja siin võib raskusi tulla. Sellest võib üle saada nii, et õpetaja transponeerib laulu sellesse helistikku, milline on temal ette nähtud nädala või kuu töökavas, — see on muidugi siis võimalik, kui häälte ulatavus seda lubab. Lauluõpetajail tuleb sel puhul rohkem vabadust endale lubada, kuigi on määratud helistikud lauludel. 4) Õpitava laulu valikul õpetajail peab olema teada, millised muusikalised elemendid ta tahab läbi võtta vastava laulu juures, s. o. töökava.

Töökava tuleb kindlasti teha tööpäeva või töökuude peale, jagades aine kui ka sellega kaasaskäivad muusikalised elemendid detailidesse. See on tingimata tarvilik liitklassides ja 2 ja 3 kompl. koolides. Muide võib tulla ette vahelejätmissi, kobamisi j.n.e. Töökava koostamisel tuleb võimalikult suurt rõhku panna asi-

olule, et õpilastel V — VI õppeaastal, kellel on kujunenud juba teatud reaalne fantaasia, lastakse iseseisvalt ja isetegevvalt töötada.

See on teatava individuaalse suuna arendamine õpilastes — huvi äratamine loova töö vastu. Laulmine annab selleks materjali. Kuidas seda läbi viia? Igasugused rütmilised ja ka tabamisülesanded, nende muutmine, heli vältusliselt-kõrgusliselt, lausete leidmine kodus teatavaile teemadele (meloodiatele) — see kõik äratab loovat huvi ning rikastab elavaid mõtteid.

Kuu-nädala töökava jaguneks üksikutesse tundidesse, kus oleks juba läbivõetav aine jaotatud detailidesse — tunnikava näol. Seda ei saa üldiselt ette kirjutada, see oleneb mitmeist asioludest, nendest kõige tähtsam on õpetaja isik.

*
*
*

Mõningaid mustertunde (tunniskeem).

I näide.

V õppeaasta (2—3 tundi).

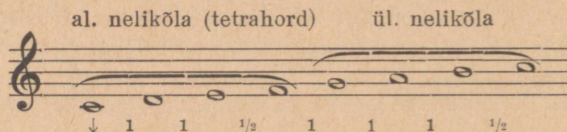
- A. Laul „Priius kallis anne“ $\left\{ \begin{array}{l} \text{(kordamine)}^1 \text{ tabamisülesanne ja} \\ \text{do madžoor heliredeli ehitus,} \\ \text{laulu õppimine.} \end{array} \right.$

VI õppeaasta.

- B. Laul „Oma saar“ $\frac{3}{8}$ takt, fa madžoor heliredeli kordamine.
C. Ühine laul „Priius kallis anne“.

V klass.

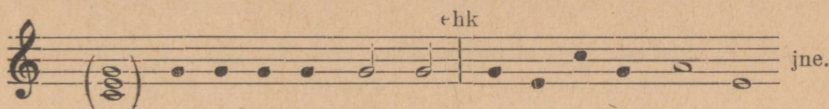
- I.¹⁾ 1. Õpilased kirjutavad vihku do madžoor heliredeli ja määravad astmete vahed ära vastavate klaveri sõrmiste või mänguriista abil (kus kahe valge klahvi vahel must klahv, seal on terve toon). Soovitav on papi peale suurelt klaveri sõrmistik joonistada, milline siis võib tahvilil rippuda.

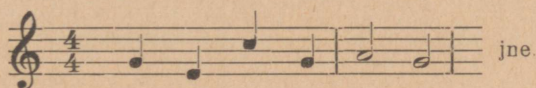
- a) Kui aega üle jääb, kordavad laulu „Priius k. a.“ sõnu.

¹⁾ I — tähendab individuaalset töötamist, kus õpilased töötavad antud ülesande juures iseseisvalt.

K.²⁾ 2. Õpetaja laulab, õpilased ümisedvad (mõnel häälikul), märkides intervallid. Õpetaja võib laulda kas (mitte noodinimetustega) laulu silpnimetustega või mõnel häälikul. Alguses võiks ainult rütmi, kuid et viimane lihtne — siis ka korruga.

Pärast määravad taktimõõdu ja nootide vältused ning laulavad noodinimetustega ja laul ongi käes.

a) Et lauluvara omandamisel peavad ka II h. lauljad omama meloodia, siis tuleks laulda kvart madalamalt, samade noodinimetustega; kokku lauldes minna juba absoluutsele helikõrgusele.

I. 3. Õpilased määravad klaveri sõrmiste järele laulu intervallide suurused vihku — valmis saades mängivad — lauldes-ümisedes.

Ü.³⁾ „Priius kallis anne“.

Koduseks tööks: Kui järgmine õpitav laul on re madžooris — siis koduseks tööks õpilased kirjutavad laulu 1 aste kõrgemale, seega end ette valmistades re madžoorile.

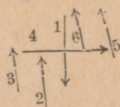
VI klass.

K. Laul „Oma saar“ J. Simm. (Algk. lauluvara lhk. 134, A. Spirke, „Leelo“ VI lhk. 20.)

1. Õpilased kirjutavad sõnad tahvlile või vihkudesse. Määravad takti (kas 2- või 3-osaline? Proovige marssida — takti lüüa.).

a) Õpetaja laulu järele määravad põhitooni, helistiku laulu üldmulje järgi (madžoor ja minoor), laulavad tasa kaasa, siis kõvemini. Võiks vahel ka „taratammitamist“ kasutada.

b) S. o. $\frac{6}{8}$ takt — igas taktis kuus kaheksandikku lüüakse nii kuue peale

Võib ka 2 peale lüüa.

²⁾ K — kollektiivne töö — õpetaja kaasabil.

³⁾ Ü — ühislaul — mõlemad õppeaastad laulavad ühiselt.

- I. 2. Kirjutage vihkudesse esiti $\frac{6}{8}$ — siis jagage pooleks $\frac{3}{8}$.
Kui aega, võib intervallide suurused ära märkida.

- K. 3. Laulmine. Enne rütm läbi töötada, siis silpnimedega.
Kelle laul see on? Juhan Simmi! Õpetaja iseloomustab
ja jutustab eluloo — õpilased tähendavad üles.
Ü. „Priius kallis anne“ (kordamine).
Mõni õpilastest juhatab — kõik löövad takti.
Koduseks tööks: Kirjutavad laulu „Oma saar“ $\frac{3}{4}$ takti
— seega iga nooti vältusliselt 2 korda suurendades.

Mustertund II.

Nagu eelmisest mustertunnist näha, töötasid mõlemad õppeaastad eraldi, taotledes iseseisvaid sihte ning ühinedes ühislaulu juures kordamise näol. Kui iga üksik tund on nii ette valmistatud, siis võib kindlasti soovitud tagajärgi saavutada, millised võivad ühtuda töötamisel ühe komplektiga. See oleneb muidugi hoolsast ettevalmistamisest ja suurel määral ka õpetaja isikust.

Kuid võib ka tarvitada teist moodust, s. o. õpetaja töötab terve õppeaasta jooksul n. ö. „ühel frondil“, kusjuures ühel õppeaastal vaheldamisi tegutseb kordamise näol — süvenedes, tehes ettevalmistusi järgnevale kursusele üleminekule — sealjuures võib õpetaja õpilastele pakkuda alati uudsust.

Kui neil põhimõttele töötada V—VI õppeaastal, siis tuleb silmas pidada üht asiolu ja nimelt, et enne jõulu pearaskus töötamisel lasuks V õppeaastal ja peale jõulu tuleks süvendada VI õppeaasta kursust ning selle ulatavust. Õpetajaile oleks teine viis muidugi kergem. Isiklikult pooldan esimest viisi, kuid arvan, et tuleks neid tarvitada vaheldamisi, nii nagu seda olukord nõuab. Kuid kahjuks suuremas jaos koolides võetakse laulutundi nagu võimlemistundi, vahet tegemata materjali, kava ja muude muusikaliste elementide suhtes.

II näide.

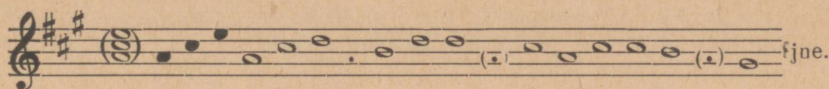
V—VI õppeaasta. (2—3 tundi).

<p>A. Laul „Lauliku lapsepõli“
(algk. 1. v.lhk. 92, „Leelo“
V lhk. 10)</p> | } | <p>la minoor (moll) astmik V kl./VI kl.
kordamine igalpool juhuslik märk,
la madžoor (duur) VI kl., kordamise
märgid, ♯ $\frac{1}{32}$-noot.</p> |
|--|---|---|

a) Õpilased kirjutavad heliredeli alates (mulli do-st) la'st, mis on 3 astet allpool duuri do-st. Laulavad kolmkõla.

Enne laulu kirjutamist — tabamisülesandeid la madžooris.

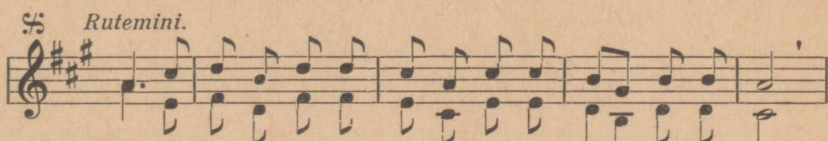
V — VI kl.

Tabamisülesandeist võtavad mõlemad klassid osa.

Algab laulu õppimine. Õpilased laulavad noodist, kuna õpetaja aitab.

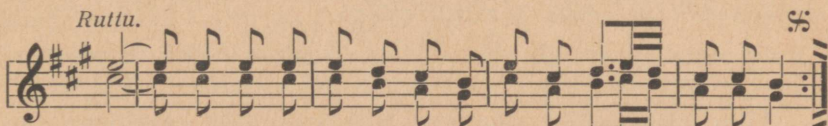
Et aega kokku hoida, võib raamatuist laulda.

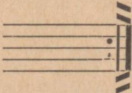
2. Pa - ni kä - o kii - gu - ta - ma, al - le - a, al - le - a,
4. Mi - na meelta mõ - te - le - ma, al - le - a, al - le - a,
6. Kõik ma pa - nin pa - be - ris - se, al - le - a, al - le - a,

2. su - vi - lin - nu lii - gu - ta - ma, al - le - a, al - le - a.
4. mõ - te - le - ma, võ - te - le - ma, al - le - a, al - le - a.
6. rai - u - sin kõik raa - ma - tus - se, al - le - a, al - le - a.

3. { Seal siis kä - gu pal - ju kuk - kus, al - le - a, al - le - a,
su - vi - lin - du lii - alt lau - lis, al - le - a, al - le - a.
5. { Kõik ma pa - nin pa - be - ris - se, al - le - a, al - le - a,
rai - u - sin kõik raa - ma - tus - se, al - le - a, al - le - a.

Kordamismärgid on kaks kriipsu ja punktid juu-

res; peale selle veel iseäraline märk , mida nimetatakse Segnoks, see näitab, et peale kordamist alata selle märgi juurest. Vaadake — kui laulame 3 salmi, kust siis laulame? Aga kui lõpetame 6-da salmi, milline märk on lõpus — Fine. See tähendab lõpp.

(Võiks ka nim., kui õpetaja soovib, mis tähendab D. C. al Fine Da Capo al Fine — algusest lõpuni.)

Enne kui minna töökavade juurde, tuleks veel tähendada, et pearõhku panna ikkagi meloodiale. Meloodia tuleb kõigil häältele ära õppida — selleks transponeerida viis nii, et kõik saaksid ilma vaevata laulda. Transponeerimise all tuleb nii mõista, et noodid jäävad samaseks, ainult kõrgus helidel pole absoluutne, vaid relatiivne.

Näiteks: Kui tahame V. A. Mozarti „Kevade igatsust“ (meloodiat) kõigile häältele kätte õpetada, siis on selge, et II ja III häälele on see liig kõrge. Noodid jäägu nii, kuid algame peale do-st (do-madžoor), suhteline kõrgus (relatiivne k.) jääb endiseks.

Kevade igatsus.

Kergesti.

(T. Riomar.)

V. A. Mozart.

The musical notation shows a single staff in 6/8 time with a treble clef. The melody consists of eighth and sixteenth notes, with some chords. Dynamic markings include *mf* at the beginning and end, and *jne.* at the end of the staff.

1. Oh le - he - kuu-ke, jõu- a kord mei- e ra - ja - le ja
2. Jah, jõu-a, le - he - kuu-ke, too kaa- sa kan - ni - ke, a'a

Kui on meloodia kõigil häältele selge, siis võib II ja III häält hakata õpetama. Muide võib ette tulla niisugune nähe, kus II hääl (harilikult poisid) ei oska nõuetavaid laule, ainult jorisevad saatehääli — ja neidki üksikult valesti.

On soovitav, et vahel terve klass laulaks mõnd laulu sunduslikust lauluvarast vahelduseks kui ka kordamiseks-süvenemiseks.

Võib lasta samuti mõnikord õpilasi esineda solistidena, mis arendab peenetundelisust, individuaalseid omadusi, arvustust j.n.e. Ka harjuvad õpilased sel teel esinema üksikult, kasvatades eneseväärtust ja julgust.

Vahelduseks võib imiteerida mõnes laulus laulu sisule vastavalt näit. looma või linnu häält, tuule ulumist, koera haukumist j.n.e. Samuti muutes rütmi, helistikku j.n.e. Kõik see teeb õpilastele laulutunni huvitavaks, arendades neid liikuvusele, mis muusikas hädavajalik. Saatemuusikana kõige rohkem eelistada klaveri (harmooniumi), viiuli, võib ka vahelduseks tarvitada kõiki teisi vibu- kui ka sõrmpille. Karakteri ja dünaamika tõstmiseks tarvitada ka löökinstrumente.

Et 2 tundi nädalas laulmist mitte palju pole, seepärast võib hommikustel koosviibimistel lasta õpilasi refereerida eesti muusika ajaloost, laulupidudest, heliloojate elust j.n.e. Lauluklassis

võib ka papi peale kleepida heliloojate pildid, alla valgele paberile lühidane elulugu. Ka hää tahtmise juures on võimalik soetada pille ja asutada õpilasorkester, milline esineks hommikustel koosviibimistel ja pidudel. Kõik see aitab tõsta õpilaste musikaalsust, milline mõju kandub edasi ka ümbruskonnale, äratades seega laiemates hulkades huvi ja armastust muusika ja laulu vastu.

B. Töökavad.

Eelmised read puudutasid lühidalt metoodilist osa, ära näidates, millise õppeviisiga saaksime parimaid töötulemusi ja kuidas suudame õpilastesse sisendada huvi ja armastust laulu-muusika vastu. Oleme arvestanud, et analüütilis-sünteesiline meetod annab eriti nooremais klassis häid tagajärgi, pannes aluse laulu õpetamisele. Ruumipuudusel pole me laskunud detailidesse, vaid ära märkinud üldsuuna, mille järgi tuleb lauluõpetajail käia. Pealegi on ilmunud III—IV õppeaasta jaoks põhjalikke metoodilisi juhatusi ja viimistletud töökavu.

Nädala töökavades, kus esineb 2 laulutundi, on peamiselt vaheldamisi nii V ja VI õppeaastal ühised kui ka lahusülesanded, kohastatud vastavalt olukorra nõuetele.

Töönädalaid on enne jõulu 11 ja peale jõulu 20, seega laulutunde 62. Arvestades, et pidudel ja aktustel õpetajal laulude valikul on vabad käed, seepärast pol etarvis kõiki laule läbi võtta, kuigi on püütud sellega arvestada.

Üldiselt tuleks silmas pidada, et enne jõulu tuleks tähelepanu pöörata V õppeaastale (VI-kl. esineb kordajana), kuna peale jõulu töötada rohkem VI õppeaastaga.

Seepärast võiks enne jõulu käia mustertund II järgi, kuna aga I-st tarvitada alates 12. töönädalast.

* * *

I töönädal.

(Enne jõulu.)

Laulmine on esmaspäeval ja reedel (laupäeval) viimaste tundidena.

Esmaspäeval.

Õpilaste häälematerjaliga tutvunemine, häältesse jaotamine. Sissejuhatus.

Õpetaja mõne sõnaga loob vastava meeolu, äratades seega huvi ja armastust laulu vastu. (Õpetajal olgu laulutundides alati lahke ja rõõmus nägu, klassis valitsegu elevus ja töömeeleolu.)

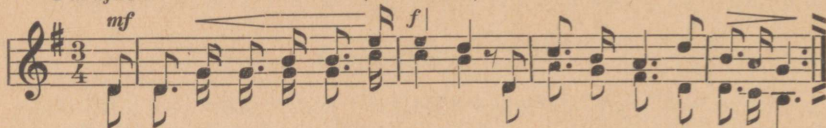
Korratakse vanu laule, mida möödunud õppeaastal õpiti. Laudakse ühiselt „Kas tunned maad“.

Kas tunned maad.

Parajasti.

(M. Veske.)

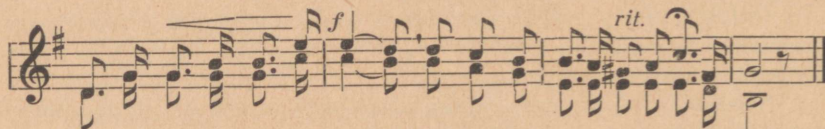
Prantsuse viis.

1. { Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt käib Lää-ne-me-re kalda-le
ja Mu-na-mä-e metsalt, murult viib lah-ke Soo-me-la-he-le?
2. { Siin ter-vi-ta-vad met-sa-lad-vad nii lahkelt jär-vi, ro-hu-maid
siin tae-va vih-mad o-ras võr-sub ja päi-ke pai-tab vil-ja-päid.
3. { Siin kas-vab ees-ti meeste-su-gu ja sammub va-ba-du-se-le,
siin kas-vab priskelt ees-ti nei-u ja sir-gub ees-ti me-hele.
4. { Siin tõs-tab rah-vas põl-lu-ram-mu ja ma-tab en-dist vi-let-sust,
siin püü-ab rah-vas vai-muvalgust ja või-dab võimsalt pi-medust

- 1-3. See on see maa, kus mi-nu häll kord kii-kus ja mu i-sa-del, sest
3. Oh tõ-o-ta-gem sü-da-mest me me-hed ol-la i-ga-vest ja

- 1-3. laulgem nüüd ja ik-ka ka: „See i-lus maa on minu kodumaa!“
4. laulgem nüüd ja lõp-ma-ta: „Sa ko-su, kas-va, kallis kodumaa!“

a) Vaadeldakse noote, millised esinevad laulus: pool-, veerand-, kaheksandikud- ja kuueteistkümnendikud noodid. Rütamisecri-takse — koputades ja „tammitades“ (taratammitades).

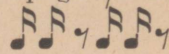
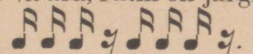
b) Õpetaja laulab, õpilased löövad takti. Missugused noodi-rühmad selles laulus annavad 1 lõõgi? $\frac{3}{4}$ l..., $1\frac{1}{2}$ l... j.n.e. See oleks kõik. Rohkem ei pruugi noodiõpetamisse süveneda.

c) Laulame veel kord! Õpilased löövad takti ja laulavad, mõni õpilane võib ka klassi ees takti lüüa).

Reedel.

a) Korratakse „Kas tunned maad“ ja mõnd teist laulu. Õpe-taja seletab õpilastele, et tihti mõnel õpilasel on sünnipäev, see-

pärast tahate talle õnne soovida ja laulda. Mis lauldakse tol korral? „Elagu!“ Õpime ära „Elagu“.

b) Enne kirjutatakse tahvlile rütm: , lüüakse takti, koputatakse ja „tammitakse“. Mitu $\frac{1}{16}$ -dikku läheb 1 löögi sisse, $\frac{1}{2}$ -sse j.n.e. Õpetaja tutvustab $\frac{1}{16}$ pausiga — kahe lipuga . Kustutatakse tahvlilt kaks $\frac{1}{16}$ ära, rütm on järgmine siis ainult $\frac{1}{16}$. Rütm— . Kui see rütmivorm käes, lauldakse sõnadega.

Elagu!

K. Tärnpu.

Ta e - la - gu, e - la - gu, e - la - gu, e - la - gu!
Nad

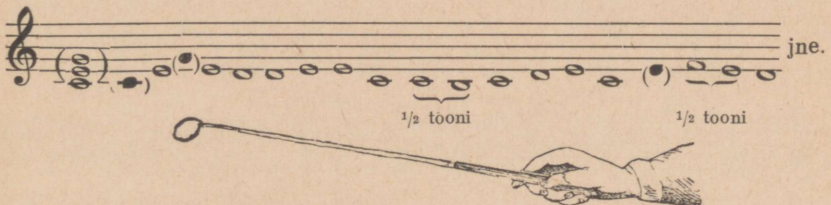
K o d u: laulu „Kodumaa laulu“ („Algk. I.“, lhk. 80, „Leelo“ V, lhk. 1) sõnade õppimine.

Õpilased joonistavad järgmiseks tunniks klaveri sõrmise 2 oktaavi ulatuses poognasuurusele paberile.

II töönädal.

Esmaspäeval.

a) Do madžoor heliredeli ehituse kordamine valemi järgi $11\frac{1}{2}$, $111\frac{1}{2}$.

$\frac{1}{2}$ tooni $\frac{1}{2}$ tooni jne.

Et ära kirjutamist vältida, õpetaja näitab kepiga, mille otsas plekist poolnooti, ja õpilased laulavad noodi nimetustega. Kui meloodia juba selge, mängivad sõrmiste peal, kuna õpetaja

(kui noodid joonistatud tahvlile, siis õpilane) „kepp-noodiga“ näitab. Rütm on siin lihtne, seda võib raamatust otsekohe „rütmida“.

b) Õpitakse terve klassiga I hääl. Õpilased laulavad ja löövad takti. Enne leitakse taktimõõt. Kas marssida saab? Saab. See on nelja osaline. Kirjutatakse nii $\frac{4}{4}$ ehk C.

Kodumaa laul.

Moderato
mf

(H. Visnapuu.)

A. Vedro.

f } 1. Maa - rah - va, ta - lu - poe - ge va - ba
mf } 2. Töö - rah - va, me - ri - mees - te va - ba
 3. Töö, mu - re, lau - lu pü - ha ko - du -

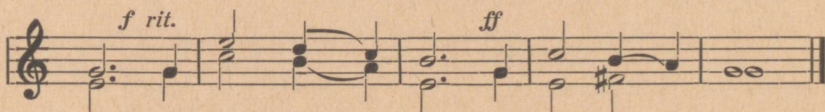
maa, jää va - baks sa! jää seis - ma sa! Ei
 maa, jää va - baks sa! jää seis - ma sa! Su
 maa, jää va - baks sa! jää seis - ma sn! Su

kee - - - gi val - lu - ta sind või - mu - - - ga, sa
 va - - - - ra võr - sub töö ja vae - va - - - ga ja
 maad ja saa - ri tae - vas kait - se - - - - gu, su

õit - - - se töö - - - - e vai - - - - mu -
 jõu - - - - ab ran - - - - da lae - - - - va -
 rah - - - - vas ra - - - - hu mait - - - - se -

f rit. } Jää va - - baks sa! *ff* } Jää seis - ma sa!
 ga. }
 ga. }
 gu. }

c) Õpilased leiavad noodist, kus on $\frac{1}{2}$ tooni — ja vastavalt sõrmiste peal, Kui kahe valge sõrmise vahel on must sõrmis, siis on

valgete sõrmiste (helide) vahel terve tooni; kui ei ole — siis $\frac{1}{2}$ tooni. Missuguste helide vahel ei ole musti sõrmiseid? Mi-fa ja si-do vahel. Valged sõrmised on põhihelid, mustad s. aga vahehelid. Mitu põhiheli on? (7), vaheheli (5). Mängige ja laulge heliredel. Laulge mi-fa ja si-do!

Koduseks tööks. Leia vad laulu „Kodumaa laulu“ I hääle noodid klaveri sõrmistel üles. VI kl. määrab peale selle veel intervallid I häälele.

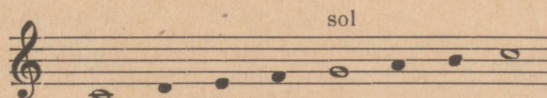
Reedel.

a) Lauldakse „Kodumaa laulu“ I häält, kusjuures õpilased mängivad sõrmistel.

Kirjutatakse II hääle tahvlile ja õpitakse ära. Õpilased otsivad II h. helid sõrmistel üles — õpetaja mängib, õpilased laulavad ja vastupidi.

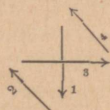
b) Kus on duuri do? Esimesel abijoonel ja 3.—4. joone vahel.

Selle do määrab kindlaks üks märk , mille nimi on võti — viiuli- ehk solvõti. Võtme laiema osa näitab teist joont, määrab sellega noodi sol'i kindlaks. Joonistage vihku neid võtmeid!

Kui noodil sol'il on kindel koht, siis on see ka teistel nootidel. Kus on la, mi, do? Nii laskumegi V õppeaasta absoluutsetele helikõrgustele. Alguses tarvitame veel silpnimesid.

c) Lauldakse laul kahel häälel, kaasmänguga ja ilma. Õpilased löövad takti. Tuletatakse meelde 4-löögiline takt (põrand, aken, sein, lagi).

Tehakse analüüsi. Mitmelöögilised noodid selles laulus esinevad? 1-, 2-, 3- ja 4-löögilised noodid. Kuidas neid nimetame?

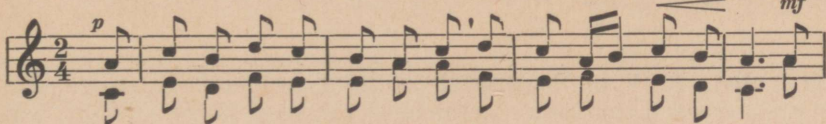
Koduseks tööks. Kirjutavad 2 rida viiuli võtit ja leivad laulu II hääle noodid sõrmistel üles.

sõnadega noodist laulmine. Alguses tehakse seda noodinime-
dega — pärast 1. salmi sõnadega.

Meil aiaäärne tänavas.

Tundmusega.

Eesti rahvaviis.

1. Meil ai - a - äär-ne tä - na-vas, kui ar - mas o - li see, kus
2. Kus e - ha - ni ma mängi - sin küll lil - le, ro - hu - ga, kust
3. Kui ü - le ai - a taht - sin siis ta kom - bel vaa - da - ta: „Laps,
4. Aeg tu - li. Maa ja me - re peal silm mõn - da se - le - tas; ei

kas - te - hei - nas põl - vi - ni, me, lap - sed, jook - si - me!
va - na - taat käe kõr - val mind tõi tup - pa ma - ga - ma.
oo - ta,“ üt - les ta, „see aeg on kiir küll tu - le - ma!“
poolt nii ar - mas pol - nud seal, kui kü - la tä - na - vas!

Kui ühehäälelisena laulda — siis sekst altpoolt — C mollis, he-
lide relatiivne suhe jääb ikkagi endiseks. Õpilastele pole tarvis
seda esialgu seletada.

Ko d u s e k s t ö ö k s: 2.—4. salmi õppimine (VI kl. kirjutab
esimese hääle terve toon allapoole, n.n. transponeerib).

Reedel.

a) La minoori heliredeli kordamine ja laulu süvendamine.

II hääle laulmine noodist. Koos laulmine.

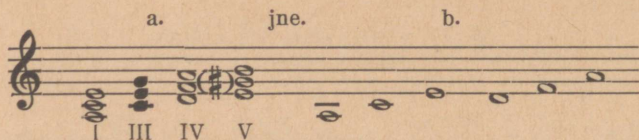
Sõrmiste peal I h. nootide leidmine ja laulmine — üksikult
ning terve klassiga.

b) Selles laulus peale kõrgenduse (# — dieesi) märgi esineb
veel üks teine märk, mis on temale sarnane. See on keelumärk
(♯ — bekarr). Keelab kõrgenduse ära.

II h.

c) Laulge I aste — la, III a. — do, ja V a. — mi.
Ehitage I, III, IV ja V astmetele kolmkõlad (VI kl.)

Sügisel.

Pikkamisi.

R. Kamsen.)

Soome viis.

1. Nur - me sei - sab nuk - ker, närt - si - nud on niit;
2. Ha - le - li - sel hel - gil pais - tab päi - ke - ne,

lin - nu - ke - ne kae - bel põ - ge - ne - mas siit.
sur - ma sü - le hei - dab loo - dus u - ne - le . . .

Tu - hi - se - des töt - tab ü - le väl - ja tuul.
Nur - me sei - sab nuk - ker, närt - si - nud on niit,

kol - le - ta - nud le - hed pu - de - ne - - mas puul.
lin - nu - ke - ne kae - bel põ - ge - ne - - mas siit.

Koduseks tööks: V kl. Laulu õppimine sõrmiste pealt.
VI kl. Intervallide määramine antud laulus ja millised kak-
sikhelid võiksid kuuluda peakolmkõladesse (I, IV, V).

Reedel.

Vahelduseks mõne röömsa (duur) laulu õppimine. „Pulma
rõõm“ (Algk. I. lhk. 73).

a) Võib kohe laulu juurde asuda ilma sol madžoori helistiku
vaatlemiseta, mida tehakse laulmise kestel.

Ühtlasi oleks see tabamisülesanne.

Tuleb juhtida õpilasi sellele, miks kõrgendusmärk (#) on 7. astme ees. Sest heliredelid on (duur) madžoor ainult siis, kui astmete vahed on 1 1 ½ 1 1 1 ½. Kui aga seda pole, siis tuleb astmeid kõrgendada (ehk madaldada).

Teise hääle õppimine ja kaasa laulmine.

Märkus: Et reedesel päeval ei jõua antud tunnikava läbi võtta, siis tuleb süvendada ja korrata VI õppeaastaga esmaspäeval.

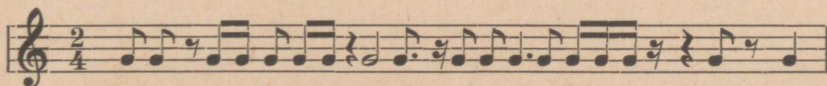
V töönädal.

Esmaspäeval.

a) Laulu „Pulmalust“i“ kordamine — 2 häälega V—VI õppeaastaga.

V õppeaasta.

I.¹⁾ Töötavad iseseisvalt (mustert. I), jaotades rütmi — noodid $\frac{3}{4}$ ja $\frac{2}{4}$ taktidesse, pannes taktikriipsud.
Ülesanne.

Kui see rütm osutub raskeks, võib alguses kergem kirjutada!

Viimast rütmi võib „tammitada“ ja koputada. Siinjuures tuleb tähele panna, et kui lippude asemel kriipsudest IV kl. pole räägitud, siis seda enne teha. Õpilased saavad sellest kohe aru.

1) Vaata lhk. 7.

VI õppeaasta.

K¹) Asutakse õppima laulu „Mu Eestimaa“ (Alg. 1. lhk. 108, „Leelo“ VI lhk. 4). Töötatakse rütm „tammitamise“ teel enne läbi otse noodist — või kirjutatakse rütm ühele joonele enne tahvlile.

jne.

tam - taam-ra tai-a

Laulavad ja löövad takti.

Mu Eestimaa.

Parajasti.

(P. Grünfeldt.)

K. Tüرنpu.

1. Ees - ti, mu ar - mas, kal - lis ko - du - - maa! Mu
2. Koi - du ja hä - ma - ri - ku ko - du - - maa! Mu
3. Ju - mal sind kaits - ku, kal - lis ko - du - - maa, su

i - - - - lus maa, mu pü - ha maa! Ma lä - - - - hen
 sün - - - - ni - maa, mu lau - lu - maa! Kes o - - - - ma
 rah - - - - va - ga, su rah - va - ga! Kui ju - - - - hib

lä - bi si - - - - nu - eest su prii - - - - ust - kaits - tes
 maa ja me - - - - re - - - - ga said va - - - - bas - - - - ta - tud
 Ta sind tõ - - - - e - - - - teel ja us - - - - ta - - - - vaks jääb

tu - - - - lest, veest, et õits - ta sa võiks va - ba - na!
 ve - - - - re - - - - ga; Jää seis - ma sa, mu Ees - ti - - maa!
 si - - - - nu meel, siis sei - sad sa, mu Ees - ti - - maa!

1) Vaata lhk. 7.

VI kl. (Kui V kl. õp. on IV õppeaastal bemollidest seletatud, võivad analüüsist osa võtta, vastasel korral kirjutavad kaanoni ümber $\frac{3}{4}$ taktis 2 korda pikemate nootidega ♩ ♩ jne.)

Leitakse, et eelmärgistikus on ♭ (bemollid). Tuletatakse meelde märkide (♭) järjekord. Õpilane kirjutab tahvlile, teised vihku.

Bemollide järjekord.

Käesolev laul, kas on duuris või mollis? Leitakse laulu üldmulje järgi. Lauldakse kolmköla. Kui see laul oleks duuris, kus

asuks siis duuri do? Duuri do (põhitoon) asuks eelviimase märgi s. o. II ja III joone vahel. Oleks la duur. Laulu üldmulje ja et laul lõpeb fa peal, on ta aga fa minoor (f-moll). Korratatakse kuidas leitakse ♭ (bemollide järgi) duuri ja molli do. Molli do — duuri do'st kaks kohta madalamal.

Märkus: Kui õpetaja eelistab enne ristide (#) järgi duuri ja molli (do'd) kindlaks teha, siis võib selle osa välja jätta.

Koduseks tööks: Leida duuri ja molli (do'd) põhitoon 1—6 bemolli järgi.

Reedel.

Korratatakse mardilaule ja õpitakse laul „Ma kõndisin vainul“ („Leelo“, lhk. 42).

Ma kõndisin vainul.

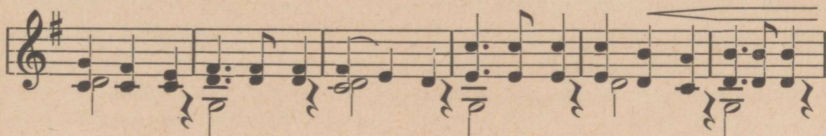
Viis Karksilt
C Kreegi j.

Kergelt, naljatades.

1—2. Ma kõn-di-sin vai-nul ja nä-gin üht nei-du, kes o - - li nii
mf sempre staccato

1—2. Nä - - - - gin — vai - - - - nul kau - - - -
kau-nis ja hel-de ta meel; oh o-leks ta mi-nu, ma kiidaksin

nis — nei - - - - du. — O - - - - leks — mi - - - -
te-da ja lau-lak-sin tal-le siin roh-tu-nud teel: 1. „Puu-rat-tad,

2. „Saarkõdarad,

- - nu — lau - - - - laks — tall': — 1. „Puu-rat-tad
2. „Saar-kõ-da-

puu-rattad, puu-rat-tad, puu-rattad, kask-ai - sad, kask - ai-sad,
saarkõdarad, saarkõdarad, saarkõdarad, tammrede-lid, tamm-rede-lid,

puu-rattad, puu-rat-tad, puu-rattad, kask-ai - - sad, kask - ai - sad,
- - rad, saarkõ - da-rad, saar-kõ - darad, tammre - - de-lid, tammre-

kask - ai - sad, kask - ai - sad, ai - - - - - sad!“
tammrede - lid, tammrede - lid, re - - - - de - lid!“

kask-ai - sad, kask - ai - sad, ai - - - - - sad!“
de - lid, tamm-re - - de - lid, re - - - - de - - lid!“

VII töönadal.

Esmaspäeval.

a) Korratakse laulu „Ma kõndisin vainul“.

b) Seletatakse punktide tähtsust nootide peal — (staccato), tuleb neid noote teravalt laulda (või mängida). Tuletatakse meelde side (legato) nootide peal. Crescendo- ja diminuendo- määrke. Vaadake, mis määrke te veel näete!

 (ehk). Need on rõhumärgid (sforzando — sf), märkide kohal olevaid noote tuleb rõhutada. Õpilased, kui ei tea, küsivad veel (fermata) tähendust. Noote, kus peal seisavad märgid, tuleb kinni pidada (mitte üle 2-kordse pikkuse). Kui taktikriipsu peal on (fermata) kinnipidamise märk — siis pidada väike vahe.

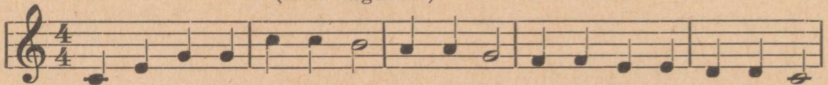
V kl. I tabab järgmisi helisid ning õpib (süntees) kaanon (tasa).

Talvekuu meil kätte sai.

Röömsasti.

(Kahehäälneline kaanon.)

(II h. algusest)

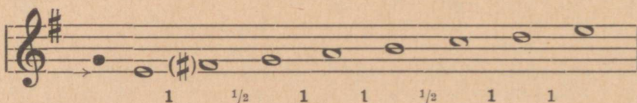

Tal-ve kuu meil kät-te sai, kät-te sai, lu-me taat end al-la tõi;

Nüüd ma ke-na kelgu saan, se-da mäest al-la aan.

VI kl. K. c) Meie nägime, et sol madzoor oli ühe # -ga. Duuri do oli 2. joonel — kus on siis molli do? Kaks kohta madalamal. Ehitage!

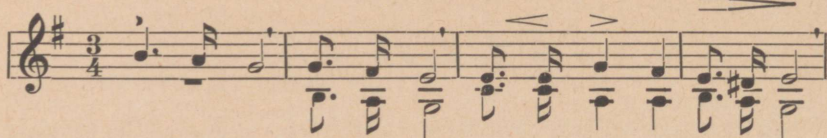

Üksinda.

Aeglaselt.

(U. Piirikivi.)

J. Kappel.

1. (*p*) Ük - sin - da, ük - sin - da pe - an võõr-sil rän-da - ma!
2. (*f*) I - sa - maa, i - sa - maa, mil - lal saan su pin-nal - la!
3. (*pp*) Nu - tu - ga, nu - tu - ga pe - an võõr-sil rän-da - ma!
4. (*f*) Ko - du - maal, ko - du - maal! Seal ma rei - sin röö - mu - ra'al!

Pi - sar läi-gib lei-na-lau-gel: kau-nis i - sa-maa on kau-gel!
 Mil-lal paistvad si - nu mä-ed, võt-vad kaissu si - nu kä - ed,
 Ei siin e - ma - keelt ma kuu-le, ei mu mõ-te lus - ti luu - le,
 Seal mu lahked laulud liikvad, lil - le - nupud nurmel kiik-vad

Kaugel ilus i - sa-maa! I - sa-maa, i - - - - sa-maa!
 kes sind ootab nutu-ga! Nutuga, nu - - - - tu-ga!
 Kaugel helde emakeel! Emakeel, e - - - - makeel!
 hiilgvad aasal i - lu - sal! Kodumaal, (*f*) ko - - - du-maal!

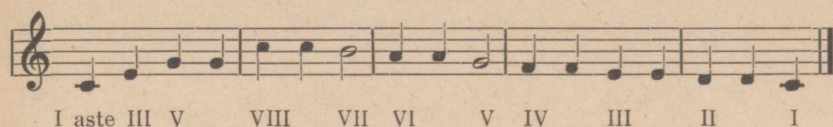
Koduseks tööks: Õpetaja äranägemise järgi.

VIII töönaädal.

Esmaspäeval.

- I. a) V kl. õpilased kirjutavad kaanonini „Talvekuu meil katte sai“ 5 takti vihkudesse mälu järgi (tahvlile kirjutavad taktide kaupa parimad õpilased, kui on vihkudesse juba kirjutatud).
- K. VI kl. Õpib II häält, rütmiseerides ja leides, kas laul on meeloodiline või harmooniline minoor (kas VI aste on kõrgendatud ülespoole liikudes).

K. V. b) Kui do on esimene aste, mitmes on siis mi, so, si, la, fa, re.

Märgime ära. Kahe heli, näit.: do-mi kõrguse vahet nime-tame intervalliks. Intervallid arvame põhiastmest (duuri ehk molli do'st).

Mi asub do'st (põhitoonist) III astmel — intervall nimet. terts (kolmand, A. Kiiss).

Sol asub do'st (põhitoonist) V astmel — intervall nimet. kvint (viiend).

Do (ül.) asub do'st (põhitoonist) VIII astmel — intervall nim. oktaav (kaheksand).

Si asub do'st (põhitoonist) VII astmel — intervall nimet. sept (seitsmend).

La asub do'st (põhitoonist) VI astmel — intervall nimet. sekst (kuuend).

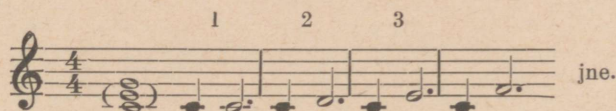
Fa asub do'st (põhitoonist) IV astmel — intervall nimet. kvart (neljand).

Re asub do'st (põhitoonist) II astmel — intervall nimet. sekund (kahend).

Do (al.) asub al. do'st (põhitoonist) I astmel — intervall nim. priim (ühend).

I. VI kl. Harjutab samal ajal laulus „Üksinda“ I ja II h. intervalle.

Koduseks tööks: V kl. kirjutab intervallid järjest alates do'st, näit.:

Reedel.

a) Eelmise tüki süvendamine ning kordamine.

b) Laulda kadrilaule (harilikul mardilaulul asendada sõna mardi — kadriga).

jät - - sin ma, tun - dis mi - nu sü - - da va - lu,
 saa - - tu - - sel, sõit - sin ü - - le nur - me sel - ja,
 kae - - ba nii! " Mi - na vas - tu: „Ä - - ra rut - ta,
 ta - - ga - - si, ekk ei saa ma e - - nam nä - ha
 kar - - ja - - maa! Tae - vas, an - na, mis teil va - ja,

mis ei või ma	ü - tel - da,	mis ei või ma	ü - tel - da!
kust veel ko - du	näh - ta - val,	kust veel ko - du	näh - ta - val.
siit näen ko - du	vii - ma - ti,	siit näen ko - du	vii - ma - ti!
i - sa - ta - lu	ii - al - gi,	i - sa - ta - lu	ii - al - gi!
Ju - mal teid küll	õn - nis - ta,	Ju - mal teid küll	õn - nis - ta!

Märkus: Tööd korraldada nii, et reedel, s. o. 1. dets. võib laulu korrata. „Laul langenud kangelastele“ (Algk. I. lhk. 55).

Reedel.

Korrata päevakohaseid laule „Kodumaa laul“ A. Vedro ja „Laul langenud kangelastele“ J. Aavik — fa madžooris.

X ja XI töönädal.

Arvestades, et sel õppenädalal hakatakse juba jõululaule õpima, X ja XI töönädalal noodiõpetusest midagi uut juurde ei tule. Süvendatakse ja korraldakse läbimindut, õpetaja enese äranägemise järgi. Määratakse helistik, põhitoon, taktimõõt jne. Pannakse tähele dunaamika ja agoogika märke, seletatakse rit. tähendust jne. Samuti õpilased (VI kl.) võivad helistiku põhi- kolmkõlad leida ja need laulda käsitledavas laulus.

XII töönädal.

(Peale jõulu.)

Peale jõulu tuleks liitklassis rohkem tähelepanu pöörata VI õppeaastale, kuigi töötundides, mis esineb viimasel klassil kordamiste näol, on uudne materjal V õppeaastale. Laulud võiks olla ühised, kui VI kl. kordab, või eraldi, kusjuures üks õppeaasta töötab individuaalselt.

Reedel.

Mõne laulu kordamine — õpetaja äranägemise järgi.

XIII töönädal.

Esmaspäeval.

K. a) V kl. kordab laulu „Talvehommik“ (Algk. l. lhk 46), mida õpetaja võib kasutada etteütlusülesandena. Õpetaja laulab põhitooni (õpilased kolmkõla). Alguses märgitakse ainult hääle kõrgus, vältus ja taktidesse jaotamine sünnib pärast. Et tonaalset kuulmist arendada, võib õpetaja tarvitada kolmkõla I, III ja V astme iseloomustamiseks käemärke.

Do

Mi

Sol

Talvehommik.

Parajasti.

(J. Oro)

J. Aavik.

- 1 Ak-nast õu - e vaa-tab Ma - ti; Oi ku is kõ ik nii i - me - lik !“
- 2 Mu - ri kon - gi uk - sel hau - gub, va - res väl - jal no - kit - seb.
- 3 Ma - til sä - ra sil - mis män - gis tei - se top - pa jook - sis ta ;
4. Ants ja Pee - du on teil mah - til“ hüüdis Ma - tu val - jus - ti ;

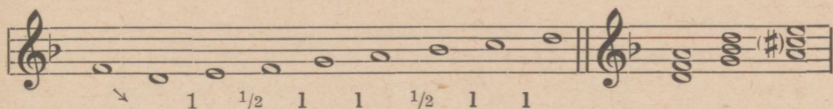

Näit.: võtame laulu „Talvehommik“. Õpetaja laulab ning õpilased märgivad üles vihkudesse, kus esinevad kolmkõla (põhi k.k) helid — näitavad vastavalt käemärkidega, nii arendades individuaalset kuulmist ja kergendades ühtlasi õpetajale kontrollivust.

1. a) VI kl. õpilased leiavad f duuri do järele molli do ning ehitavad re minoori heliredelid (loomulik, harmooniline ning meloodiline, kaks viimast võivad ära jääda).

Re minoor (d moll)

I IV V

Ehitavad peakolmikud s. I IV V

- b) Tabamisülesandena õpivad analüütiliselt re minooris rahvalaulu „Linakatkuja“ (Alglk. 1. lhk. 104).

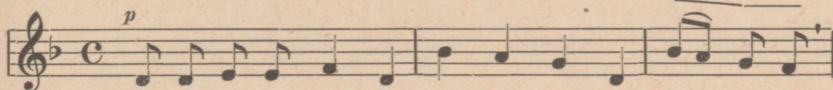
Õpetaja aitab seksti hüpped (re-sib) ja kvardi (sol-re, fa-sib).

Linakatkuja.

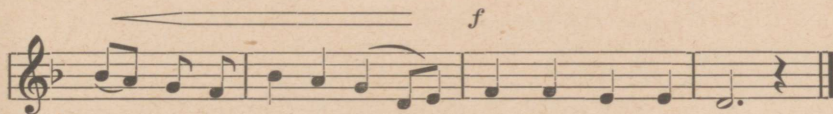
Rahulikult.

(Rahvalaul)

Eesti rahvaviis.

1. Läk-sin mi-na nur-me li-na katk-ma,	} jo - - e - da,
Kas-tes li-nu nurm mind mär-jaks te-gi,	
2. Läk-sin ko-ju rii-deid kui-va-ta-ma,	
Pe-re-nai-ne ku-ri pa-han-da-ma,	} jo - - e - da,
3. Mi-na vas-tu: „Kul-la pe-re-nai-ne,	
Kas-tes hommik li-na mär-jaks tei-nud,	

jo - - e - da, a - li - lo	} jo
1. li - na katk - ma	
mär - jaks te - gi	
2 kui - va - ta - ma	} jo
pa - han - da - ma	
3. pe - re - nai - ne	} jo
mär - jaks tei - nud	

Koduseks tööks: V kl. mängib kirjutatud laulu „Talvehommik’u“ intervallid. VI kl. transponeerib laulu „Linakatkuja“ mi minoori (ühe #), s. o. üks toon kõrgemale.

Reedel.

a) Tööde kontrollimine. Arvestades, et liitklassides, eriti maal õpilaste arv V ja VI on väikene, seepärast tuleks raskemad laulud, nagu näiteks alljärgnev, ühiselt võtta. Kui aga mõni õpetaja soovib seda teha eraldi, siis võib V õppeaastale iseseisev töö anda. Laul „Kuule, kuidas hääli helab“ (Algk. I. lhk. 108).

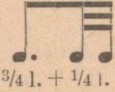
b) Kirjutatakse (sünteesiliselt, s. o. kui noodist otsekohe ei laulda) I salm tahvlile. Õpetaja laulmise järel määratakse taktimõõt, tõmmatakse taktikriipsud jne. Laulu rütm kirjutatakse tahvlile ja „tammitatakse“ (♩♩ — tai-a). Õpitakse enne I hääli, siis II hääli samuti.

Panna tähele, et õpilased õieti laulaksid takti.

1/32 — noot | 1 lööki —

1/2 „ —

1/4 „ — ;
 $\frac{3}{4} 1. + \frac{1}{4} 1.$
 1 löök

c) Laulmine (re minooris).

Kuule, kuidas hääli helab.

Pikaldaselt.

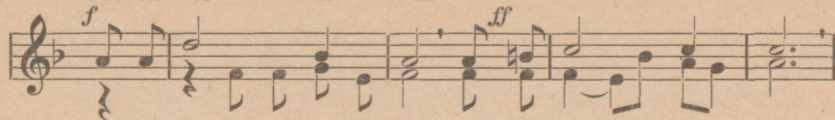
(M. Veske.)

F. Pacius.

1. Kuu-le, kui-das hää-li he - lab, Vane-muise kandlert kõ - - - lab:
2. Vaa-ta, jää ja lu - mi väl - gub, päiksepaistel rõõmsalt vil - - gub:
3. I - gas ko - has hää-li he - lab, hääli he - lab, keeli kõ - - - lad:

See on ees - - - - ti laul.

1-3. See on ees-ti laul, see on ees - - - - ti laul!

Kuu - le, kui - das männik mü - hab.

kui - das jõ - - gi jook - sul

Vaa - ta põh - ja - e - ha koi - tu,

vir - mais - - te lee - gi -

Ku - sa rõõmus, vend, siis tu - le,

kui - sa kurb, siis tu - le,

ko - hab: See on ees - ti laul, see on ees - ti laul!

loi - tu: See on ees - ti laul, see on ees - ti laul!

kuu - le ees - ti lau - lu - - - häält, ees - ti lau - lu - häält!

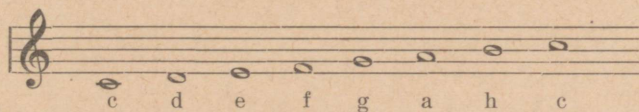
Koduseks tööks: Õpetaja äranägemise järgi, vastavalt klassi tasemele.

XIV töönael.

Esmaspäeval.

a) Laulu „Kuule, kuidas hääli helab“ kordamine ühiselt.

K. V kl. b) Tutvunemine tähtnimedega. Seni oleme tarvitanud helide nn. silpnimesid, s. o. do, re, mi jne. Võib ka neid laulunimedeks hüüda. Siin võiks veel tähendada, et laulunimedega väljendame suhtelist helikõrgust. Kui tahame aga helidele teatud kõrguse anda, siis tarvitame teisi nimesid, n. n. tähtnimesid, mida võib ka mängunimedeks hüüda (heli - hark — kindel heli a). Põhihelid on c, d, e, f, g, a, h,

I. c) Harjutamine tähtnimedega. Määravad mõnes laulus, näit. „Talvehommik“ (c duuris) kõik helid tähtnimedega.

- I. VI kl. b) Õpilased transponeerivad laulu „Kuule, kuidas hääli helab“ mi minoori (üks aste kõrgemale).
- K. c) Sünkoobi kordamine ja süvendamine. (Sünkoop — rõhu ülekandumine tugevalt taktiosalt nõrgale.)

Tu - du mu po - ja - ke hel - las - ti nüüd.

Märkus: Sünkoobi mõiste selgitamise juures ja vastavate rütmilisharjutuste juures töötada kollektiivselt mõlema õppeaastaga.

Kodus eks harjutuseks: Harjutada heliredel sünkoopidest. Näit.:

jne.

Reedel.

a) Laulu „Kuule, kuidas hääli helab“ kordamine, mõlema õppeaastaga.

I. b) Õpetaja kirjutab tahvlile c, e, g, g; a, e, g, g; c, e, g, g; a, e, e, g; g, g, f, d; f, f, e, c jne. ning õpilased tähendavad vihkudesse nootidena. Mängivad sõrmistel, määravad taktimõõdu, löövad takti ja teevad helide vältused kindlaks („Lapsed tupp!“).

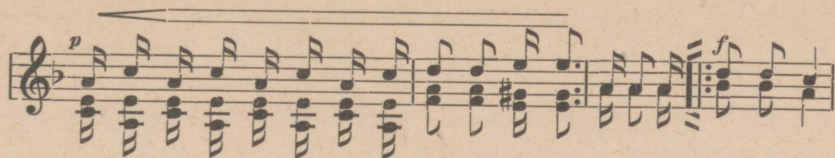
K. VI kl. b) Uus laul „Tänav põleb“ („Leelo“ VI, 41) re minooris, kus esinevad sünkoobid. Laulu õppimine võib kooli kooris olla 3-häälne, klassis aga ühehäälnne.

Tänav põleb.

Väga elavalt.

Ungari rahvalaul.
Bela Bartok'i järelle.

Tä - nav põ - leb, tä - nav põ - leb, ku - ma paistab kau - ge - le,

sel-les ku-mas pu-nas-tab mu väi-ke hel-la nei-u-ke. Po-le see

Da Capo ad libitum.

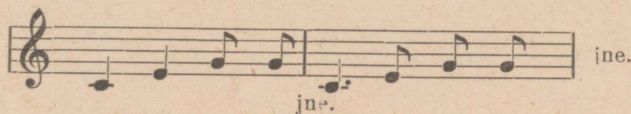
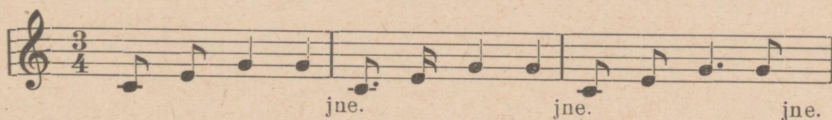
sa - la-dus: kae-lus-tab ja suudleb mind mu kallis, kau-nis tu-vi-ke!

Taktimõõdu seletamine jääb kõrvale ($\frac{4}{8}$, $\frac{2}{8}$ raskepärased), lüüakse 4 ja 2 peale. Rõhku tuleb panna rütmi iseäraldustele (sünkoopidele) ja nimelt järgmistele taktidele:

Ühtlasi võib mõne sõnaga iseloomustada ungari muusika iseäraldusi (rütm, meloodia).

Koduseks tööks: V kl. Kirjutatud laulu „Lapsed tuppa“ rütmi vormi muutmine mitmesugustes teisendites. Näit.:

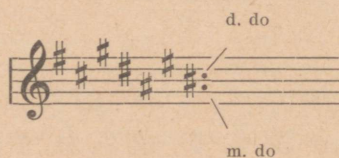

VI kl. Kirjutab laulu „Tänav põleb“ $\frac{4}{4}$ ja $\frac{2}{4}$ takti, kusjuures noodi vältus suureneb 2 korda.

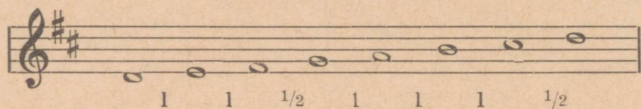
XV töönaal.

Esmaspäeval.

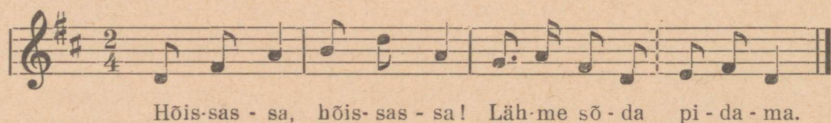
a) Tuletatakse # järjekord meelde. Duuri ja molli do mää-
ratakse kindlaks (VI kl. kordamine). Duuri do asub viimasest
ristist aste ülevalpool, kuna molli do aste madalamal.

Kui on 2 risti, kus on siis duuri do. Korratakse re madžoori
heliredeli ehitust.

b) Ühine tabamisülesanne re madžooris.

c) Uus laul re madžooris „Sind surmani“ (Leelo VI 3, Algk. 1,
fa madž. lhk. 115).

Sind surmani.

Moderato.

A. Kunileid.

1. Sind sur-ma-ni küll ta - han ma kal-likes pi - da -
2. Mu ees-ti vai - nud, jõ - ed, mu kuldne e - ma -
3. Kuis on su po - jad vahvad, nii vap-rad, tu - ge -
4. Ja tae-va tuul ja päi-ke sind õit-sei hoi-a -

da, — mu õit-sev ees-ti ra — — — — da, mu
 keel, — teid kõr-geks kii-ta ta — — — — han ma
 vad, — su tüt-red na-gu l l — — — — led, nii
 vad. — ja õr-nad u - ne — — — — tii — — — — vad, kuis

kau-nis ko-du-maa, — mu kau-nis ko-du-maa!
 sur-ma-tun-nil veel, — ma sur-ma-tun-nil veel.
 õitsvad nä-gu-sad, — nii õits-vad nä-gu-sad!
 hel-lalt ka-ta-vad, — kuis hel-lalt ka-ta-vad.

5. Kuid tih-ti siis-ki lei — an su sil - mist pi - sa-

raid. — Mu i - sa-maa, oh loo - da: nüüd a - jad muu-tu-

vad. Küll tu-le - - vi - ku tun - - nid meil too-vad kin-ni-

tust. — Käi kind-lalt! Nõu-a õi - gust! Aeg

an - nab a - ru - dust, aeg an - nab a - - ru - - dust.

Koduseks tööks: Laulu salmid õppida. Mõni õpilane refereerib Kunileidi eluloost järgmisel laulutunnil.

Reedel.

a) Teise hääle õppimine. I hääel määrab intervale, leiab juhuslikud kõrgendised ning lööb takti.

b) Koos laulmine.

c) Referaat (konspekt).

XVI töönael.

Esmaspäeval.

a) Laulu „Sind surmani“ kordamine ühiselt.

K. V kl. b) Vahehelid fis ja cis. Vahehelisid on 5 (muscad sõrmised), millel võivad olla kahesugused nimed. Saavad nimetuse põihelidest. F ja g vahel olev heli on fis, kui on f kõrgendatud, c ja d vahel — cis, g ja a vahel — gis ning a ja h vahel — ais.

I. c) Leidke laulus „Emasüda“ (Algk. 1. lhk. 75), millised helid on kõrgendatud ja kuidas nimet. sõrmiste peal neid.

I. VI kl. b) Kirjutage laul „Üks, kaks, kolm“ re-madžooris, peast vihku.

K. c) Õpetaja aitab ja kontrollib.

Ü. Laul „Emasüda“.

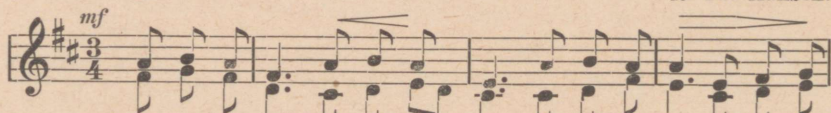
Emasüda.*)

Üksikud, koor kordab.

(L. Koidula.)

Tundlikult.

R. Th. Hansen.

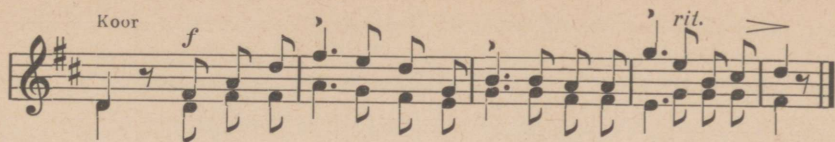

1. Üks pai-ga - ve siin il - mas on, kus var - jul truudus, arm ja
2. Kas e - ma sü - dant tun - ned sa? Nii õrn, nii kin - del muutma -
3. Kui i - ni - mes - te lii - ku - - vat au, kii - tust, sõp - rust tun - da
4. Si s e - ma - sü - da ilmsiks läeb, siis veel üks paik sull' il - mas

õnn; kõik, mis nii harv siin il - ma peal, on pel - ju - pai - ga leid - nud ta!
Ta si - nu rõõmust rõõmu näeb, su õn - ne - tu - sest o - sa saad, kui kõik sind põlgvad, vih - ka - vad, kui usk j arm sust lan - ge jääb, kus nut - ta jul - ged i - gal a'al: tru, kindla e - ma - rin - na

*) Laulda do madžooris.

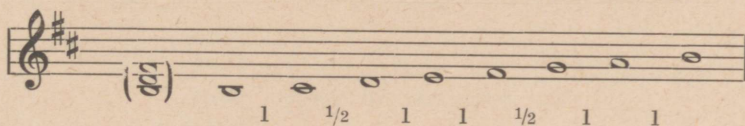

seal, kõik, mis nii harv siin il - ma peal, on pei - ju - paiga leidnud seal.
 saab, ta si - nu rõõmust rõõ - mu näeb, su õn - ne - tusest o - sa saab.
 vad, kui kõik sind põlg'vad, vihka - vad, kui usk ja arm sust langevad.
 na'al, kus nut - ta jul - ged i - gal a'al: truu, kindla e - marinnana'al.

Reedel.

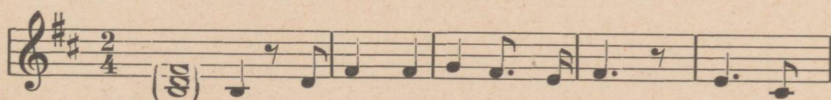
a) Laulu „Emasüda“ kordamine. Õpilased löövad vaheldamisi takti.

b) Kus asub molli do, kui eelmärgistikus on 2 risti. Õpilased leiavad, et esimese abijoone all ja 3. joonel.

Lauldakse kolmkõla (si, re, fa #), moll kolmkõla; ehitatakse si'st heliredeli ja saadakse si minoor helistik.

Tabamisülesanne (si minooris).

Õpilased võivad ise sõnu leida antud nootidele — ehk sol mineerida silpnimedega. Tabamisharjutusi tuleb siduda ka rütmi mitmekesisusega. Üks õpilastest läheb tahvli juurde ja uuendab rütmi ning lauldakse, siis teine jne.

c) Lauldakse laulu „Emasüda“ ja võrreldakse raamatuis, millised kolmkõlad võiksid ühised olla si minooris.

Koduseks tööks: V kl. kirjutab $\frac{2}{4}$ taktis vihku mitmesuguseid rütmi vorme ja tammitab neid. VI kl. leiab, millised kolmkõlad ühtivad re madžooris ja si minooris.

XVII töönädal.

Esmaspäeval.

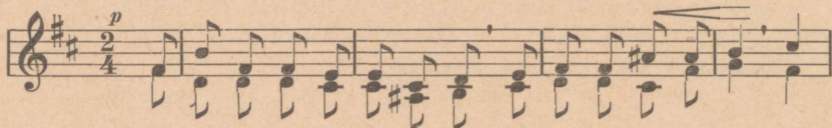
- K. V. kl. a) Õpetaja kontrollib kodus tehtud töid ning õpilased „tammitavad“ rütmi näiteid.
- I. VI kl. a) Õpilased transponeerivad laulu „Mu isamaa on minu arm“ (A. Kunileid Algk. I. lhk. 112) si minoori, kaks risti tuleb ette panna ning üks aste (pool tooni) madalamale kirjutada.
- K. V kl. b) Kõrgendatud vahehelide kordamine ja nende leidmine sõrmistelt. Kirjutage d, fis, dis, leidke need sõrmistelt — ja laulge-mängige!
- Ü. V. VI. Õpivad laulu „Mu isamaa on minu arm“ si minooris. Panevad analüütilisel teel tähele rütmi iseäraldusi, dünaamilisi märke, juhuslikke kõrgendusi, intervalle jne.

Mu isamaa on minu arm.

Andante.

(L. Koidula.)

A. Kunileid.

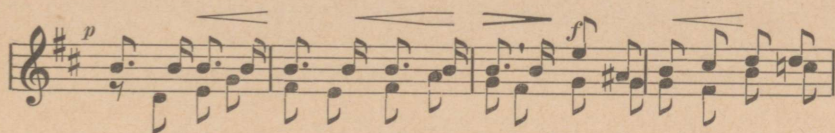
1—3. Mu i - sa-maa on mi-nu arm, { kel an-nud sü-da-me, sull'
ei te-da jä-ta ma, ja
ja ta-han pu-ha-ta, su

1. Su
2. Kas
3. Su

lau-lan ma, mu ü-lem õnn, mu õit-sev Ees-ti-maa!
pe-aks sa-da sur-ma ma ta pä-rast su-re-ma!
rüp-pe nei-dan u-ne-le, mu pü-ha Ees-ti-maa!

va - lu sü - da - mes mul keeb, su õnn ja rõõm mu rõõmsaks teeb, mu
 lai - mab võõ - ra ka - de - dus, sa siis - ki e - lad sü - da - mes, mu
 lin - nud und mull' lau - la - vad, su põrmust lil - led õit - se - vad, mu

Su valu sü - da - mes mul keeb, su rõõm mu rõõmsaks teeb, mu
 Kas laimab võõ - ra ka - de - dus, sa e - lad sü - da - mes, mu
 Su linnud und mull' lau - la - vad ja lil - led õit - se - vad, mu

1-3. i - - sa - maa, mu i - - sa - maa, mu i - - - sa - - maa!

Koduseks tööks: Laulu sõnad selgeks õppida.

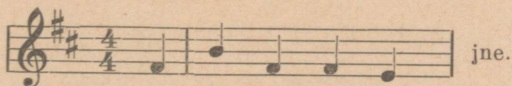
Reedel.

b) Etteütllusülesanne: (Võib tarvitada ülesandeks II häält, seega võidetakse ajas kokku).

VI aste on kõrgendatud a i s. (harmooniline minoor).

II häält võivad kõik etteütllusülesandena õppida, kui aga mõni õpetaja arvab teisiti — siis I hääl kirjutab laulu $\frac{3}{4}$ takti pikendades noote 2 korda.

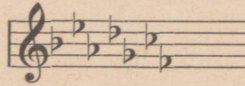
c) Kooslaulmine 2 häälel.

Koduseks tööks: Lõpetavad laulu $\frac{3}{4}$ takti kirjutamist.

XVIII töönael.

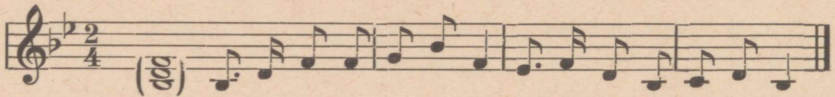
Esmaspäeval.

- a) Tuletatakse meelde bemollide järjekord.
Kui on 1 bemoll, kus asub duuri do (mulli do)?

Kaks ♭-li — duuri do eelviimase bemolli kohal. Ehitame sealt heliredeli, saame si bemoll madžoori (b tuuri). Kuidas on duuris astmete vahed? $11\frac{1}{2}$ $111\frac{1}{2}$.

b) T a b a m i s ü l e s a n n e. Viis kirjutatakse tahvlile. Leitakse helitõug. Rõhuala igas taktis. Taratammitakse —siis lauldakse nimedega ja sõnadega.

Väl-jas talv ja to-re jää, ui-su-ta-da ü-li hää!

- K. V. c) Laulu „Kaunimad laulud“ si b madžooris („Leelo“ V 3.) õppimine.

Kaunimad laulud.

Vaimustusega.

(P. Rubel ja V. T.)

F. Säbelmann.

1. Kauni-mad laulud need pü-hen-dan sull' vanematest armastatud
2. Prii-u - se päi - ke paistab me maal, rõ - hu - ja - test va-bastatud

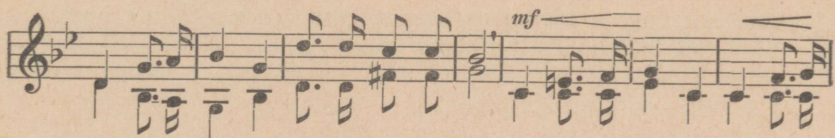
1. maa
2. raal!

kal-lis ko-du; ko-du-maa! Võimsasti tuksub sü-da siis mul,
ka-le-vi-te ko-du-raal! Or-ju-se kütked pu-rus-tud maas,

kui sul - le lau - lan, mu i - sa - maa! Taevasse tõuseb tugev lauluhääl.
muiste - ne prii - us meil jälle käes! Sä - rama lõõnud kodupinnal koit,

Sü - da - me põhjast vai - mus - tu - se väel. Pü - hamaks paigaks o - led mul
Ees - timaa taevas va - ba - du - se loit! Pa - remad päevad paistma meil

ik - ka, ku - ni veel sü - da tuksub mu sees! Võimsasti kõ - la siis,
jää - vad, kau - ni - mad a - ad oo - tav - ad ees!

ü - hi - ne laul: „Õit - se - gu, kas - va - gu ko - du - maa!“

- I. VI. c) Madalamate helide jaoks tarvitatakse bassivõtit (pikemalt pärast poole). Kirjutatakse nii:

Õpilased töötavad iseseisvalt kirjutades 1) üks rida bassivõtmeid ning 2) fa (4 joonel) järgi määravad teised nootide asukohad. Kui töö valmis, kordavad V kl. ühist laulu.

Koduseks tööks: Õpetaja äranägemise järgi.

Reedel:

a) Laulu „Kaunimad laulud“ kordamine.

- I. V. b) Kirjutavad vastavalt häälte järgi I ehk II hääle korralkult vihkudesse, määravad intervallid numbritega.
- K. VI. b) Miks tarvitatakse bassivõtit? Õpetaja teeb õpilastele selgeks klaveri või harmooniumi abil. Kui tahame madalamaid helisid kirja panna, siis tuleks hulk abijooni tarvis ja see teeks noodi lugemise väga raskeks. Meeshääled laulavad nais- ja lastehäälest oktaav madalamalt. Bassivõtit kutsutakse veel f võtik, sest ta omá peaga ja 2 täpiga näitab f noodi asukohta 4. joonel.

Ühised helid

The image shows two musical systems. The first system consists of a treble clef staff with a whole note G4 and a bass clef staff with a whole note G3. A bracket connects these two notes with the text "sama noot". The second system is a grand staff with a treble clef and a bass clef. The treble clef part contains a sequence of notes: G4, A4, B4, C5, D5, E5, F5. The bass clef part contains a sequence of notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F4. The notes C4 and F4 are marked with 'c' and 'f' respectively.

Ristide ja beede järjekord bassivõtmes:

The image shows two musical staves in bass clef. The first staff contains seven sharps: F#, C#, G#, D#, A#, E#, B#. The second staff contains seven flats: Bb, Eb, Ab, Db, Gb, Cb, Fb.

Ü. c) Ühine laul.

Koduseks tööks: V kl. kirjutab laulu c duuri (terve toon kõrgemale). VI kl. kirjutab laulu „Laulge poisid“ bassivõtmesse.

Näit:

The image shows a musical score in 2/4 time. The treble clef part has a melody: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), D5 (quarter), E5 (quarter), F5 (quarter). The bass clef part has a simple accompaniment: G3 (quarter), A3 (quarter), B3 (quarter), C4 (quarter), D4 (quarter), E4 (quarter), F4 (quarter). The melody ends with the text "jne."

XIX töönadal.

Esmaspäeval:

- a) Laulu „Kaunimad laulud“ kordamine.
- b) Etteütllusülesanne.

Mi-ku i - ga aas-ta - - ga targemaks peab mi-ne - ma,
kasvab mõistus, kasvab hool, pea-gi te - da oo-tab kool!

Õpetaja laulab mitu korda ette. Leitakse rõhualad (sõnad kirjutatakse tahvlile). Rütm ühele joonele, kui raskusi teeb korraga helikõrgusi vaadeldes. „Tammitamine“ — ja nimedega laulmine. Klass laulab laulusõnadega, mõni õpilane juhatab.

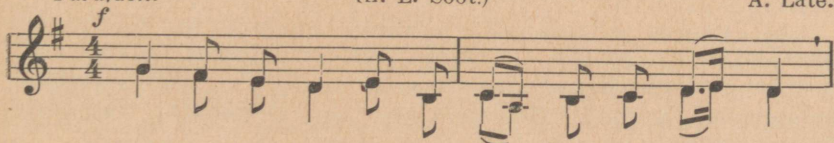
- c) Laulmine ühiselt — VI kl. kordab. (Algk. l. lhk. 76, „Leelo“ V 2.)

Isamaa kutsub.

Parajasti.

(K. E. Sööt.)

A. Läte.

1. I - - sa - maa kut - sub mind, i - - - sa - maa hüü - - ab,
2. Püss, mi - nu sõ - ber! Su haa - - ran ma kät - - te,
3. Ta - ga - ne i - - sa - maa i - - - lu - sast ra - - - jast,
4. Kes võib mind kee - la - ta küt - - kes - se kõi - - - ta,
5. I - - sa - maa kut - sub mind, i - - - sa - maa hüü - - ab,

i - sa-maa tar-vi-tab vä - - - ge ja nõu, i - sa-maa vaenla - si
tea-des, nii murtak - se vaen - - la - se trots! Vu - li - seb vae-nus ka
ta - ga - ne hii - test, me sa - - - lu - de seest! Te - a, et val - gus - tud
ta - ga - si hoi - da, kui an - - - nan ma tuld! Tor - mi - ga ta - ban ma
i - sa-maa tar-vi-tab vä - - - ge ja nõu, i - sa-maa vaenla - si

EX LIBRIS

vää - - ra - ta püü - ab: Las-ke ta' pü-hen-dan noo - ru - se - jõu,
 pu - - na - ne lä - - te: püü-de - le pa - ha - le te - - hak - se ots,
 prii - - u - se - ko - jas!, vas - ta - seks lei - ad sa vah - va - mat meest,
 vaen - la - se või - - ta. nõu - da, et prii ol - gu i - - sa - maamuld,
 vää - - ra - ta püü - ab: I - samaal' pü - hen - dan noo - ru - se - jõu,

las - - - ke tall' pü - - hen - dan noo - ru - - se - jõu!
 püü - - de - le pa - - ha - le te - hak - se ots!
 vas - - ta - seks lei - - ad sa vah - va - - mat meest!
 nõu - - da, et prii ol - gu i - - sa - maa - muld!
 i - - - sa - maal' pü - - hen - dan noo - ru - - se - jõu!

Koduseks tööks: Salmid selgeks õppida.

Reedel:

a) Laulu „Isamaa kutsub“ kordamine ja II hääle õppimine noodist.

b) Laulus ettetulevate märkide kordamine, seletamine, dünaamilised märgid: p - tasa, mf - poolkõvasti, f - kõvasti; < (crescendo - paisumise) ja > (diminuendokahanemise) märgid. Ritardando, rit. ~ (fermaata). Intervallide määramine ja tabamine.

c) Kooslaulmine.

XX töönaal.

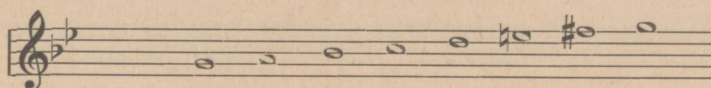
Esmaspäeval:

a) Kus on molli do, kui võtme märgistikus on 2 bemolli? Leitakse. Ehitame g molli (sol minoori) heliredeli! Laulame peakolmkõla (I astme), IV ja V astme kolmkõlad, ehitame (VI kl.)

I IV V
Oktaav madalamalt.

Missugused astmed on (VI kl.) harmoonilises, meloodilises mollis kõrgendatud?

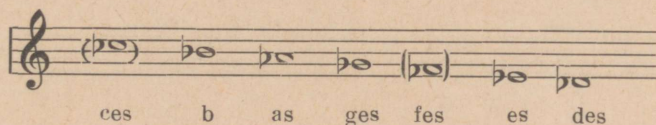

(meloodiline moll)

VI kl. võiks arutleda, miks VI astme ees on keelamismärk (bekaar). Käesoleval juhul ta kõrgendab $\frac{1}{2}$ tooni võrd. Miks?

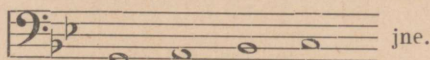
K. V kl. b) Madaldatud vahehelid. Kõrgendatud vahehelisid saame, kui põhiastmeid pooletooni võrra kõrgendasime (dieesiga). Madaldatud vahehelid saame — astmeid (=helisid) madaldades. Astme nimetusele liitub -es juurde.

Näit.:

Märkus: Kui VI kl. eelmisel aastal pole madaldatud helisid mitte läbi võtnud, siis võib ühiselt neid vaadelda. Õpetaja võib ka üksikult, s. o. iga järgneva bemollidega helistiku juures käsitleda madaldatud helisid. Helid ces ja fes võiksid välja jääda, neid tuleb harva ette.

I. VI kl. b) Ehitab 3 heliliiki (g mollis, harilik, harmooniline ja meloodiline) bassivõtmes.

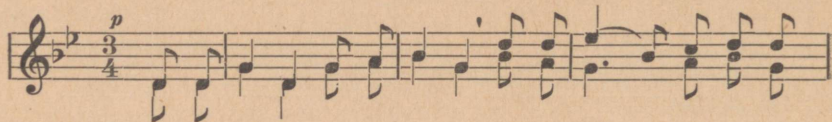

Ü. c) Laulu „Kus on, kus on kurva kodu“ g mollis (Alg. I. lk. 111.) Tabamisharjutused võivad olla vahel ühtlasi ka kavatsitava laulu konstruktsioonis, sest eri-harjutusi pole igakord võimalik piiratud aja suhtes tarvitada.

Kus on, kus on kurva kodu.

Tundmusega.

Eesti rahvaviis.

1. Kus on, kus on kur-va ko-du, kus on hal - - - va a - se

3. Seal on, seal on kur-va ko-du, seal on hal - - - va a - se

ke. 1.3. le - se - nai-se nu - tu - nur-ka, vae - se-lap - - se var-ju -

1. 3. paik, vae - selap - - - se var-ju - paik ?

2. Sääl, kus tuul on to - a

2. tei - nud, ve - si pal - gid vee - re - - tand, sa - du

sei - nad sam - mal - da - nud, kas-te ma-gand ka - tu - se.

Reedel:

Eelmise tunni jätkamine ning süvendamine. Vaadeldakse rütmi, juhuslikke kõrgendusi, punkteeritud pause ning kõiki muid dünaamilisi, agoogilisi märke (fermaata) jne. Seda tehakse kõik seoses õpitava lauluga analüütilis-sünteesilisel teel.

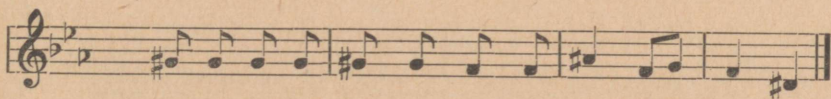
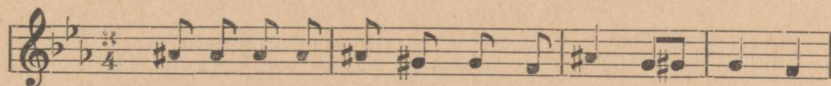
Koduseks tööks: V kl. Millised kõrgendatud ja madalad pöhihelid kõlavad ühesuguselt (enharmoonilised)? VI kl. Laulu „Kus on, kus on kurva kodu“ kirjutavad bassivõtmesse.

XXI töönael.

Esmaspäeval:

a) Eelmise laulu kordamine.

I. V kl. b) Õpetaja kirjutab teatud viisi tahvlile— õpilased tarvitades # asemele ♭ kirjutavad viisi vihkudesse õigena.

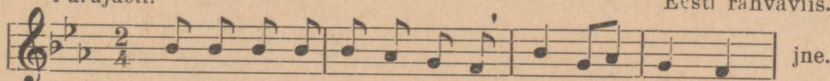
Märkus: Noodid, millel on kriipsud all, tulevad kirjutada ilma märkideta, aste kõrgemale, arvesse võttes ainult võtme juures olevaid.

Õpilased kirjutavad nii laulu, määravad helistiku ja laulavad noodist (õpetaja ei tohi enne viit laulda!)

Tiiu, talutütrekene.

Parajasti.

Eesti rahvaviisi.

1. Tii- u, ta- lu	tüt- re- ke- ne,	} kas-ke, kas- ke,
2. sest saab no-be	nei- u- ke- ne,	
3. su- ka- var-da	vee- re- ta- ja,	
4. lee- me- kul-bi	lii- gu- ta- ja,	

K. VI kl. b) Vaadeldakse raamatust laulu „Väinola lapsed“ (Algk. l. 114, „Leelo“ VI 7) taktimõõtu $\frac{6}{4}$ liittakt; $\frac{3}{4} + \frac{3}{4} = \frac{6}{4}$ kahe kolmeosalise lihttakti kokkuliitmise tulemus. Pearõhk asub 1 taktiosal, s. o. esimesel noodil ja kaasarõhk 4-dal. Peatuda lühidalt, millised on lihttaktid (kahe- ja kolmeosalised — kus esineb taktis üks rõhuga heli — s. o. esimene) ja liittaktid (rohkem kui kolm taktiosa ja saadud 2-st või rohkem lihttakti kokkuliitmisest). Viimased olesid: $\frac{6}{8}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{4}$, $\frac{9}{8}$ jne. Peensusteni mitte tungida.

Laul: „Väinola lapsed“ g mollis(Algk. l. 114, „Leelo“ VI — 7).

Väinola lapsed.

Hoogsasti.

Matthison-Hansen.

1. Näe, la - he pääl lai - nete har - jad ja lai - ad Laa doga veed ja
2. Vaid kõik vana Väi - nola me - hed üks teisest on kil - lusta - tud, kui
3. Kuid jäl - - gi Väi - nola laevast veel nä - ha on va - husel veel ja
4. Ja rah - va - le kil - lusta - tul - le nii rää - gib Väinamo vaim: „Võiks

mustavad Maanselja har - - jad ja tor - mava Tor - ni - o teed — need
 tuulispäas koltunud le - - hed nad lai - a - li pil - lu - ta - tud. Ei
 Väi - no vi - katki tae - - vast ööl täh - ti - sel tui - kumas veel; ning
 hommik veel koi - ta sul - - le, mu las - te õn - ne - tu hõim! Veel

lõhkunud Soome on suu - re, ta lapsed viind laia - - li, need
 Vepsal, ei Aunusel ai - - mu, kus eest - lastel lä - heb tee, ei
 Maanselja suitsudest tõs - - tab ta ku - ju end hallund pääl, ja
 kadumist karta sul p - - leks, võiks lii - tu veel killu - ga kild, kui

Sammolt on katku- nud juu-re, ei juur-du see uu - es - - ti. —
 Karja-la te - a, kus Kainu ju sui- kunud sur- ma - - le. —
 koskede ko - hi-nast kostab i - gi - targa tead-ja hääl. —
 hõimluse vai-mu vaid o-leks ja sün-di võiks ü - hendav sild! —

Juhatatakse 3. peale (ehk 2. peale)
 Juhitakse tähelepanu veel märkidele

Ü. Lauldakse laulu ühiselt.

Reedel:

a) Laulu „Väinola lapsed“ kordamine.

- K. V kl. b) 1) Keelumärk. Kui meil on b duur (s. o. sibmadžoor) siis seal vahehelid on b ja es. Tahame meie es'i (mi ♭) kõrgendada juhusliku märgiga, siis ei saa seda teha mitte # -ga, vaid kui meie madalduse ära keelame — siis kõrgeneb heli ½ tooni võrra. Selleks tarvitatakse keelumärki (bekaar) ♭. Keelumärgi mõju ulatub taktikriipsuni, s. o. samas taktis.

Näit.:

- 2) Samuti ei saa, kui meil on mõni heli # abil kõrgendatud, madaldada ½ t. võrra ♭, vaid keelumärgiga.

Näit.:

Vaadeldakse laulus „Väinola lapsed“ keelumärke.

- I. VI kl. b) Kirjutavad vihku laulu „Väinola lapsed“ ¾ taktis.
 Ü. Laulu õppimine ja süvenemine ühiselt.
 K o d u s e k s t ö ö k s: Õpetaja äranägemise järgi.

XXII töönael.

Esmaspäev.

a) Laulu „Väinola lapsed“ kordamine.

- I. V kl. b) Õpetaja kirjutab järgmise viisi tahvlile #, ♯ ja ♭-dega ning õpilased kirjutavad vihkudesse, ära jättes, muutes ning asendades vastavaid noote.

F-duuris.

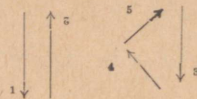
jne.

Need noodid tulevad muuta, millel kriipsud all. Õpilased otsivad sõrmistelt enharmoonilised helid ja kirjutavad neid, milised võiksid esineda fa madžooris. Õpetaja jälgigu ja aidaku!

Tuleb sarnane viis —

jne.

- K. VI kl. b) Vaadeldakse laulus „Vennakene, hellakene“ („Leelo“ VI, 36,) g mollis viieosalist ($\frac{5}{4}$) segatakti. Õpilased leiavad, et see laul koosneb $\frac{3}{4}$ ja $\frac{5}{4}$ taktist. Peatatakse viimase juures. Esimene rida 3 takt on punktiirjoontega pooleks jagatud; esimene pool koosneb $\frac{2}{4}$ nootidest (kokku) ja teine $\frac{3}{4}$ -dest. Täheandab — segatakt $\frac{5}{4} = \frac{2}{4} + \frac{3}{4}$ (võib vahel vastupidi olla $\frac{3}{4} + \frac{2}{4}$). Leitakse pearõhk ja kaasarõhk. Juhitakse 2 ja 3 peale

Esimest häält õppida tabamisülesande näol. Kui V kl. oma ülesandega valmis, võib kaasa laulda.

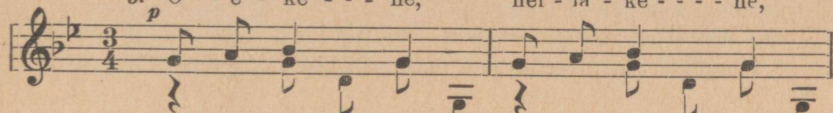
Vennakene, hellakene.

Eesti rahvaviis.

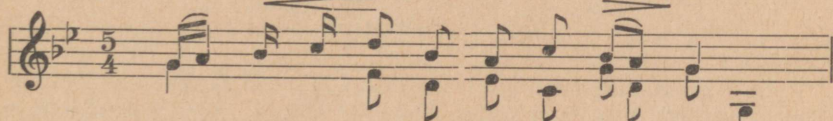
(Rahvaluule.)

J. Zeigeri ja T. Vettik.

1.—2. Ven-na-ke - - - ne, hel-la-ke - - - - ne,
3. Ö - - e - ke - - - ne, hel-la-ke - - - - ne,

1.—2. Ven-na-ke - ne, hel-la-ke - ne,
3. Ö - e - ke - ne, hel-la-ke - ne,
kui lä - hed sõt - ta sõ - di - mai - - e,
kui lä - hen sõt - ta sõ - di - mai - - e,

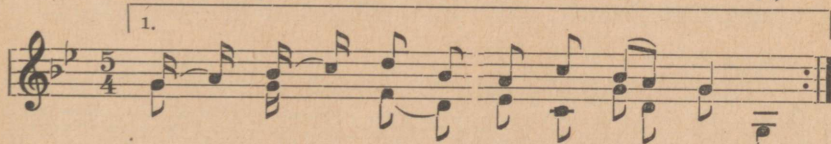

kui lä - hed sõt - ta sõ - di - mai - e,
kui lä - hen sõt - ta sõ - di - mai - e,

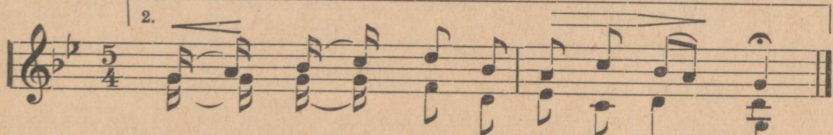

1. ä - ra si - na sõi - da sõ - ja ees - ta,
2. ä - ra kar - da kur - je koo - le - - mis - ta,
3. ei mi - na kar - da koo - le - - mis - ta,

e - ga ä - - ra koh - ku kis - ku - mi - - - sest,
e - - ga tau - di tap - pe - mis - - - ta,
sõ - - ja - - kee - ru kes - ke - el - - - la,

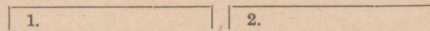
1. e - - ga ä - - ra koh - ku kisku - mi - sest,
e - - ga tau - - di tappe - mis - ta,
sõ - - ja - - kee - - ru keske - el - - la,

2. e - - ga ä - - ra koh - ku kis - ku - mi - - - sest!
e - - - - ga tau - di tap - pe - mis - - - ta!
sõ - - - - ja - - - kee - ru kes - ke - el - - - la!

Ü. c) Ühine laul.

Reedel.

a) Korratatakse laulu „Vennakene, hellakene“. Õpetaja seletab joonte tähendused. Legato ja hingamise märgid.

b) Rahvalaul — päritolu — meloodia enamvähem kurb.

c) Korratatakse laule „Väinola lapsed“ ja „Vennakene, hellakene“.

Koduseks tööks: V kl. kirjutab 3 rida rütmilisi harjutusi $\frac{3}{4}$ taktis. VI kl. kirjutab g mollis mõne viisikese rahvalaulu sõnadele (Kalevipojast).

XXIII töönädal.

Seni on paralleelselt laulud võetud läbi nii \sharp kui ka \flat -lide järgi helitööd duuris ja mollis, ühtlasi silmas pidades keskustuse põhimõtet. Kuid nii edasi järjekordistada teeks raskusi — pealegi on õpilased omandanud arusaamise ning selge pildi paralleel duur ja moll helitõugudest. Arvestades kõike seda, järgnevate laulude läbivõtmisel on ainult keskustuse nõudeid ning teisi muusikalisi elemente silmas peetud.

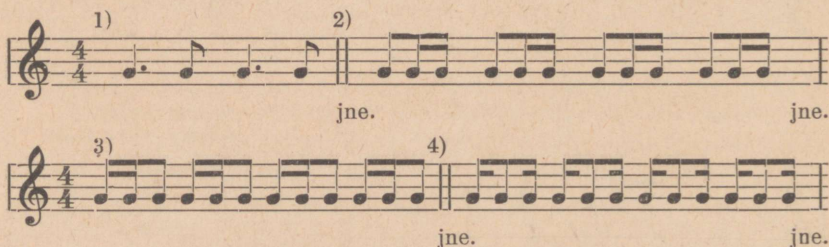
* * *

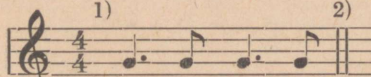
Esmaspäeval.

a) Mõne õpitud laulu kordamine, õpetaja äranägemise järgi.

I. V kl. b) Õpilased kirjutavad kõik rütmiüksused kordamiste näol ühele joonele, millised on ette tulnud läbivõetud lauludes.

Näit.:

1) jne.

2) jne.

3) jne.

4) jne.

Edasi võiks olla $\frac{1}{16}$ -kud, trioolid jne. Kui on rütmi vormid valmis, algaks „tammitamine“ takti lüües, koputades.

K. VI kl. b) Vaadeldakse raamatust laulu „Ungari hümn“ (Alg. l. 113, „Leelo“ VI, 54) sõnu. Õpilased kirjutavad värsside kaupa salmi tahvlile. Said 5 värssi. Võrreldakse nüüd kaht

esimest värssi laulu rütmi, meloodiaga ja leitakse, et viis kuidagi sarnaneb. Motiiv (viis) on teisenenud, kuid esineb kordamise näol. Õpetaja laulab ja õpilased panevad tähele rõhualasid. Igas värssis on 4 rõhuala. Iga 4 takti järgi on peatus. Muusikas-laulus nimetatakse värssse fraasideks. Mitu fraasi on selles laulus? Fraasid kokku annavad muusikalise lause (laulud).

Tuletage meele ja laulge mõnest õpitud laulust fraasi („Oh, mina väike mehekene“).

- Ü. c) Vaadeldakse ühiselt laulu, „Ungari hümn'i“ rütmi, ja teisi märke. Eriti pööratakse tähelepanu sünkoobi vormile

Ungari muusika iseäraldus (sünkoobid). Tuletatakse meelde laulu „Tänav põleb“, lhk. 43.

Ungari hümn.

Tõsiselt.

Franz Erkel.

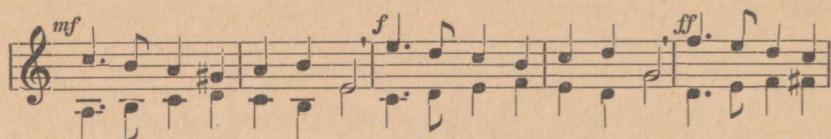
Ju - mal, i - sa vä - - ge - - vam, õn - nis - ta ja kait - se meid!

Hel - de Loo - ja, ju - - ha - - - ta mad - - ja - ri rah - va teid!

Reedel.

Jätkatakse laulu õppimist ja vaatlust.

Kül-lalt ju - ba kan-na - tust, oo - ta - me Sult lu - nastust! Saada viimaks

õn - - - ne - ae - ga, Tae - va - - i - - sa, mei - le,

saa - da viimaks õn - - - ne - ae - ga, Tae - va - i - sa mei - le!

Õpitakse II hääl (oktaav hüpe, hästi harjutada) ja lauldakse kokku; õpilased juhatavad 4 peale $\frac{1}{4}$ —C. numbritega I ja II hääle vahel.

VI kl. Do madžooris moodustab muusikalisi fraase (4 takti - lisi).

Koduseks tööks: V kl. Leiab intervallid ja märgib

XXIV töönädal.

Esmaspäeval.

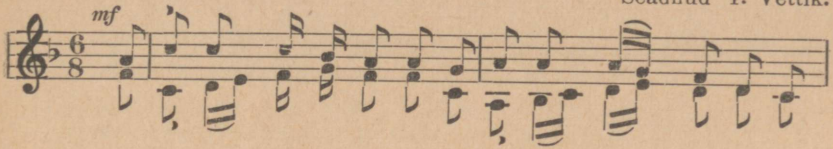
a) Laulu „Ungari hümn“ kordamine ja koduste tööde kontrollimine.

Ü. b) $\frac{3}{8}$ takti vaadelda lauludes „Merel“ („Leelo“ VI 36) ehk „Üle vee“ („Leelo“ VI 31).

Merel.

Raskesti.

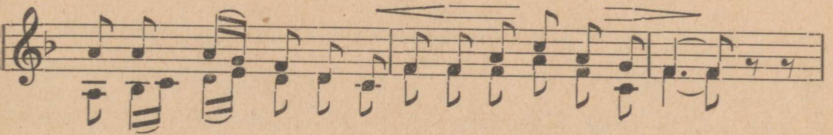
Viis „Taivassalost“.
Seadnud T. Vettik.

1. Me pur-je - - ta-me me-re-le, hel-ki - - va-le pin-na-le
2. Kui mässab me-ri ma-ru käes, mustab taevas tor-mi väes,
3. On ma-ru me-relt ka-du-nud, tuuled, tormid vai-ki-nud,

tuu-le-hoog lendes meid viib. Ni a - var siin me-re-pind,
või-mu-kalt vu - hi - seb voog. Küll pur-jed siis pai-su-vad,
lai-neid ei se-le-ta siin, meil' nae-ra - - tab päi-ke - ne,

hui-ka - - mas ve - si-liod, rõõmsasti pai-su-mas rind.
mas-tid siis paendu-vad, lak-sub siis lai-ne - te laul.
pil-ve - - ke väi-ke - ne saatmas me lae-vu-kest siin.

1-3. Hoi - - a - hoi, hoi - - a - hoi, nii kõ-lab me-rel me laul;

hoi - - a - hoi, hoi - - a - hoi, nii kõ-lab me-rel me laul.

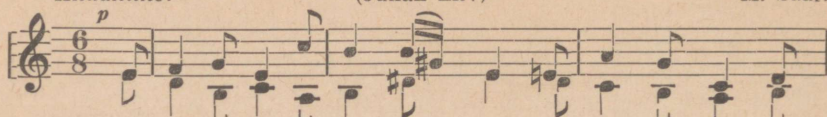
$\frac{6}{8}$ takti kohta vaata lhk. 7.

Üle vee.

Andantino.

(Juhan Liiv)

M. Saar.

1. (*p*) Üks lae-vu-ke läeb ü - - le vee, läeb ü - - le vee ja
2. (*pp*) Mu ar-mu-ke ja kul-la - - ke läks ü - - le vee ja
3. (*ppp*) Ei lai-ne-ke ei kõ - ne - - le mull' ü - - le vee ja

- lain - - - te. Kui val-ge luik kaob ü - - le vee, kaob
 lain - - - te. Silm kau-ge - le käib ü - - le vee, käib
 lain - - - te. Mu ar-mu-ke ja kul-la - - - ke on

- ü - - - le vee ja lain-te kaob
 ü - - - le vee ja lain-te.
 on

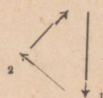
II h.: ü - - - - le ————— II h.: ü - - - - le —————

Ühes $\frac{6}{8}$ taktiga võib võtta ka $\frac{3}{8}$ takti, jagades $\frac{6}{8}$ -ku pooleks.

Näit:

$\frac{3}{8}$ lüüakse nii kui $\frac{3}{4}$ takti.

Kiiretempolistes tak-

tides lüüakse ühe peale.

Koduseks tööks: $\frac{6}{8}$ taktilisi laule kirjutavad õpilased kodus $\frac{3}{8}$ peale ümber.

Reedel.

- a) Mõne $\frac{6}{8}$ või $\frac{3}{8}$ -lise laulu kordamine.
- b) Kirjutatakse mitmesuguseid rütmivorme, pannakse ette taktimõõt, lüüakse takti ning „tammitakse“. Võetakse siis teine taktimõõt ja tehakse samuti jne., kuni tuntud taktimõõdud läbi.
- c) Laulu kordamine.

XXV töönädal.

Esmaspäeval.

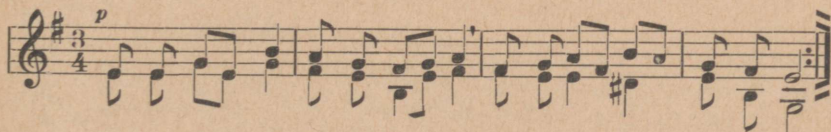
- K. V kl. a) Võetakse uus laul K. Tärnpu „Mu ilus isamaa“ („Leelo“ V, lhk. 5, f duur. Algk. I. lhk. 81) ja asutakse kohe viisi õppimisele. Võib laulu taktide kaupa tahvlile kirjutada ning tabades intervale ja ühtlasi kuulmise teel (õpetaja laulab) õpitakse laul selgeks, s. o. I hääl.
- I. VI kl. a) Õpilased kirjutavad kõrvu vihkudesse g duur ja e moll (ühe ristiga) ning leiavad, missuguste astmete kolmkõlad on ühised. Lauldakse mõlema heliliigi I, IV ja V astme kolmkõlasid. Kui aega jätkub, siis vaadeldakse laulu „Ei saa mitte vaiki olla“ (Algk. I. 109).
- I. V kl. b) Kirjutatakse II hääl ära, tabatakse kergemad intervallid (määratakse ära), ja leitakse sõrmistel kakskõlad.
- K. VI kl. b) Lauldakse laulu esimest fraasi, leitakse helitõug, määratakse põhitoon, lüüakse takti ning lauldakse noodist.

Ei saa mitte vaiki olla.

Parajasti

(A. Haava.)

Eesti rahvaviis.

1. Ei saa mit - te vai - ki ol - la, lau - lu - vii - si lõ - pe - ta!
Vai - ki - mi - - ne o - leks va - le, sunniks sü - dant lõh - ke - ma.

Kui esimene fraas selge, lauldakse II pool, s. o. II fraas. Leitakse, et fraaside iseloomud erinevad. Esimene on mollis, teine duuris (e moll ja g duur).

Ta - han õi - - ge ta - sa laul - da, ta - sa kan - nelt he - lis - ta,

Sarnast nähet, kus viis kandub ühest helistikust teise, nim. modulatsiooniks. Arvan, et algk. õpilastele modulatsioon

peaks põhjenema kuulmisele ja ka märkide (helitõu) muutmisele, mida silmaga näha. Teoreetiliselt piasjasjadesse laskumine teeks asja keeruliseks.

et ei sind, mu kõi-ge kal - lim, lau-lu - ga ma tü - li - ta.

A - ga kui torm mi-nu kand - lelt kos-tab siis - ki kõr-vu sull',

siis sa i - - se oled süü - di: miks nii ar - mas o - led mull'

K. V kl. c) Laulmine ühel hääl, I häält.

I. II kl. c) Õpilased võrdlevad I ja III fraasi ja leiavad, et meelodia käigud on samased nii mollis kui duuris, ainult terts III fraasi kõrgemal. Miks? (g duur on e mollist 3 astet, s. o. terts kõrgemal).

Koduseks tööks: Sõnade õppimine.

Reedel.

Töö jätkamine sarnaselt eelmise tunni käigule. II h. õppimine intervallide tabamise näol, takti löömine jne.

XXVI töönadal.

Esmaspäev.

Ü. a) Laulu „Mu ilus isamaa“ laulmine 2 häälega.

I. V kl. b) Õpetaja kirjutab tahvlile — a, fis, a, fis | a, a | g, fis,

g, a | fis :|| fis, fis, fis, fis | g, fis, e, d | e, e, e, g | fis, e, d :||

Kirjutage see värsina üles $\frac{2}{4}$ taktis ja ümisege — mis laul see on? Kirjutage puhtalt ümber, ♯ pange võtme juurde.

K. VI kl. b) Õpitakse noodist II häält (Ei saa mitte vaiki olla). Võib õpilaste tähelepanu juhtida sellele, et I ja IV fraasis esineb re kõrgendatult (harmooniline moll, VII aste), kuna II ja III fr. on puhas re.

Seni oleme tarvitanud ülemine do, alumine do jne. Klaveri või harmooniumi sõrmisel näeme, et do'sid, re'sid on palju. Raske on määrata, missugune on alumine, keskmine ja ülemine heli (do, re).

Iga 8-as heli kordub — sünnitades oktaavi, oktaavidel on omad nimed.

The diagram illustrates the concept of octaves on a grand staff. The bass clef staff shows the notes C, D, E, F, G, A, H (labeled 'suur oktaav') and c, d, e, f, g, a, h (labeled 'väike oktaav'). The treble clef staff shows the notes c, d, e, f, g, a, h (labeled 'I oktaav') and c, d, e, f, g, a, h (labeled 'II oktaav').

Kontra-, III oktaav jne. võib välja jääda, samuti suur oktaav esineb harva (ehk peaaegu mitte sugugi) õpilaste orienteerumise piirkonnis.

Oktaavide helid tähendatakse järgmiselt (piltlikult): suur oktaavi helid — suurte tähtedega (C, D, E jne.), väikese okt. — väikeste tähtedega (c, d, e jne.), I okt. väikstele tähtedele tõmmatakse üks kriips, II okt. tähtedele 2 kriipsu jne.

K o d u s e k s t ö ö k s: V kl. õpib sõrmisel laulu „Juba linnukesed“. VI kl. joonistab sõrmise ning määrab oktaavid.

Reedel.

Ü. a) Viimaste laulude kordamine.

b) T a b a m i s h a r j u t u s. (Sünteesiliselt — leitakse põhitoon; taktimõõt „tammitakse“ rütmi, tähele pannes rütmi

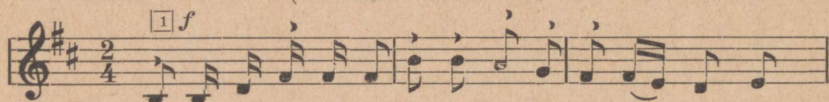
 , millele võrdub taktiosa, pool taktiosa jne.)

Kuri koeramuri.

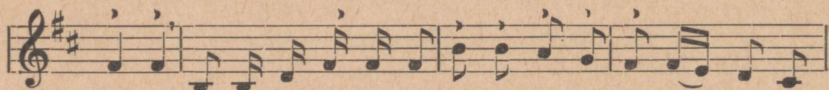
Raskesti.

(Kaahääleline kaanon.)

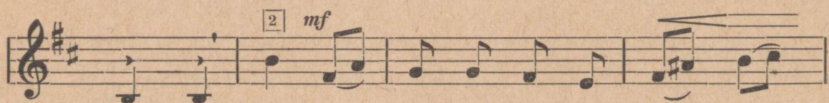
T. Vettik.

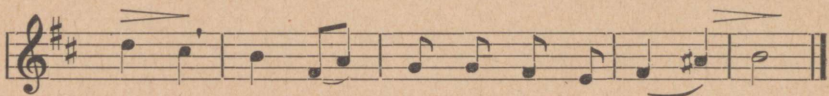
Küll o - li ku - ri see koe - ra - mu - ri naabri õu - na -

ai - as. Küll o - li ku - ri see koe - ra - mu - ri naabri õu - na -

ai - - as! Oi, oi, koe - ra - mu - ri naab - ri

ai - as, oi, oi, koe - ra - mu - ri ai - - - - as!

c) Laulu kordamine. (Õpetaja äranägemise järgi.)

õpilased kirjutavad kaanoni, alates I oktaavi (viulivõtmes) ja suure oktaavi (bassivõtmes) si'st.

XXVII tööna dal.

Esmaspäeval.

Ü. a) Tabamis- ja rütmiharjutusi. Õpetaja nimetab he- listiku, mõni VI kl. õpilane kirjutab eelmärgistiku, lauldakse kolmkõla ning järgnevad helide tabamised, mida õpetaja kepp- noodiga näitab (vt. lhk. 17). Õpilased kirjutavad rütmüksu- sed mitmesugustes taktimõõtuades, lüüakse takti ning laul- dakse.

b) Vaadeldakse laulu „Isamaa ilu hoieldes“ (Algk. I. lhk. 110) esimest poolt. Kõik tehakse nii nagu seni näidatud, uut midagi juurde ei tule. Õpetaja kordab oma äranägemise järgi neid muu- sikalisi elemente, mida õpilased veel ei tunne. Harjutada selles laulus oktaavhüppeid. Lauldakse ühiselt.

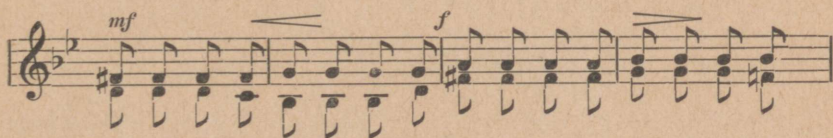
Isamaa ilu hoieldes.

Vägevasti ja südames.

K. A. Hermann.

I - samaa i - lu hoi - el - des, vaenlas - te vas - tu või - del - des

va - ri - se - sid vap - rad val - lad, kol - le - ta - sid ki - hel - kon - nad

muiste põl - ve mul - la al - la! I - sa - maa i - lu hoi - el - des,

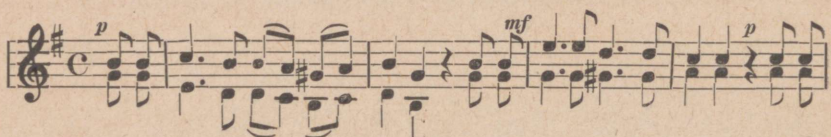

vaenlas - te vas - tu vöi - del - des, va - ri - se - sid vap - rad val - lad,

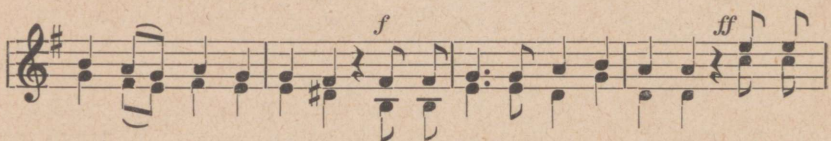

kol - le - ta - sid ki - hel - konnad muiste põl - ve mul - la al - la!

Laulu esimene pool on g-mollis (VII aste kõrgendatud). Asutakse teise poole vaatlusele ja õppimisele.

Nende mu - remul - ju - - tu - sed, nende pii - na - pi - gistused, muistsed

kal - lid mä - les - tu - sed kost - ku mei - le kus - tu - ma - ta, kostku

mei - le kus - tu - ma - ta, kost - ku mei - le kus - tu - ma - - - ta!

Laulu II pool on g-duuris. Kuidas kutsutakse niisugust nähet (VI kl.). Modulatsiooniks.

K o d u s e k s t ö ö k s: Õpetaja äranägemise järgi.

Reedel.

Ü. a) Laulu „Isamaa ilu hoiledes“ õppimine ja süvenemine ning muusikaliste elementide vaatlemine.

b) Iga laulu alguses on kirjutatud, kuidas laulu laulda, kas ruttu, aegamööda, parajalt jne. Täna õpitud laulu laulsime „vägevasti ja südamest“ — (isamaaline laul).

Iga laulu kohta pole mitte eesti keele tähendatud, vaid on tarvitusele võetud muusikas kokkulepitud võõrakeelsed nimed (ladina k.). Need märgid määravad laulu ettekandmise kiiruse — mõõdu, s. o. a j a m õ õ t ehk t e m p o. Vaadake, mis nimed on kirjutatud õpitud laulude tähistamiseks ajamõõduks. Õpilased ütlevad ja õpetaja kirjutab tahvlile esiteks eesti- ning kõrvale võõrkeelse nimetuse.

Pikaldane ajamõõt	{	pikalt, laialt	— largo	Parajane ajamõõt	{	käies,	— andante
		pikalt, venitades	— lento			rahulikult	— moderato
		rahulikult, pikalt	— adagio*)			parajalt	— vivo
		ruttu, rõõmsalt	— allegro			elavalt, ruttu	— presto
		natuke pikemalt	— allegretto			kiiresti	

c) Laulmine. (Isamaa ilu hoiledes.)

K o d u s e k s t ö ö k s: Õpitud lauludele panevad võõrkeelsed ajamõõdud (tempo).

XXVIII töönael.

Esmaspäeval.

Ü. a) Õpitud laulu kordamine.

b) Võetakse uus laul „Õrn ööbik“ („Leelo“ V. 6, Alg. I. 79). Õpetaja võib siin, enne laulu õppimisele asumist noodist, I h. meloodiat tarvitada kas tabamis- või etteütlusülesandena. Õpitakse varem kätte näidatud õppeviisil. VI kl. alguses esineb kordajana.

*) Loe adadžo.

Õrn ööbik.

Parajalt.

(G. Vulff.)

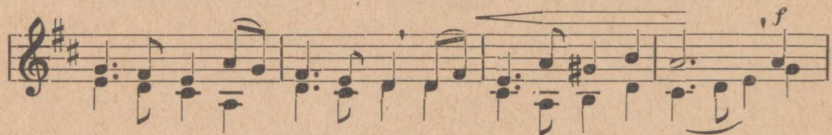
K. Rumm.

1. Õrn öö-bik, ku - hu töt - tad sa nüüd lah - kel le - he - kuul? Kas
2. Ei mõi - sa - ai - as hõi - sa - ta või lau - lu mi - nu rind, ses
3. Kui jõu - ab õn - nis su - ve - öö, siis lau - lan tal - le ma, et
4. Kui a - ga tae - vas ku - mab koit ja ka - ob pi - me öö, siis

mõi - sa - ai - as hõi - sa - ta sa ta - had roo - si - - puul? Või
 va - ne - ma - te ve - re - ga on või - de - tud see pind! Ka
 u - nuks meelest päe - va - töö, jääks ra - hus ma - ga - - ma. Kõik
 lau - lan: „Tõuseb prii - us - loit ja va - jub or - ja - - vöö! Sest

met - sas too - rel too - mingal nüüd hää - ab si - nu suu, — kui
 met - sas too - rel too - mingal ei hää - a mi - nu huul, — vaid
 öö siis he - lid hel - ju - vad ta kau - nis kambrik - ses — ning
 i - da - tae - va ser - val - la ju nä - ha koi - du - tuld — ja

tä - hed hiilg - vad tae - va all ja val - gust va - lab kuu?
 ta - lu - po - ja ak - na all, sääl pü - hal pär - na - puul.
 u - ne - nä - od i - - lu - sad tal seis - vad sil - me ees.
 uu - el i - - lul sä - ra - ma löönd ees - ti muistne muld.

c) Kui meie seda laulu ühesuguse tempoga laulame, siis on ta kuiv, puine; laul muutub masindamiseks. Nii saab marssi, tantsu, laulumängu laulda ja mängida. Laul, et ta ilus, voolav oleks, nõuab rütmilist painduvust, liikuvust. Seepärast laulus lauldakse mõnda kohta aeglasemalt või kiiremini. Kus

kohas laulaksime selles laulus aeglasemalt? Kui tahetakse mõnes fraasis mõnd kohta aeglasemalt või pikemalt laulda, siis pannakse erimärgid, ja need on: aeglasemaks jäädes — ritardando (rit.); rutates — stringendo (string.).

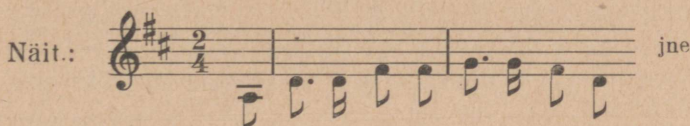
d) Laulmine ühiselt.

K o d u s e k s t ö ö k s: Laulu salmide sõnad õppida.

Reedel.

a) Laulu „Õrn ööbik“ kordamine.

I. V kl. b) Kirjutab II h. $\frac{2}{4}$ taktis, lühendades noote poole võrra.

K. VI kl. b) Tutvustatakse õpilasi lühidalt kooride (laulu) mõis- tega. Koolis on lastekoor. Koor on jaotatud häälte rühma- desse, need on I, II ja III hääl. Võib ka olla 4-häälelisi koore. Esimene hääl laulab ülemisi noote, II hääl keskmisi ja III hääl alumisi. Miks see nii on? Võib laste häälte ulatavusega katseid teha. Märkavad kohe. Poiste hääl (peale hääle murdumist) on oktaav madalam. Harmooniumil näidata. Missugune noot on III h. olnud kõige madalam lauludes? g (väikese okt.). Milline kõrgeim? Kui 3-hääleline lastekoor laulab, võib kõige rohkem 3 heli kõlada (kui mõni h. pooli- tatud pole). Peale lastekoori on olemas veel nais-, sega- ja meeskoorid.

N a i s k o o r koosneb ainult naishäältest. Nelja hääle saavu- tamiseks jagunevad hääled: I sopran (kõrgem), II sopran (madalam); I alt ja II alt. Hääleulatavus (näidata sõrmistel) keskmiselt 2 oktaavi (fa — la²). Märgitakse 2 joonestikul, viiulivõtmes.

S e g a k o o r — neljahääleline säade — koosneb mees- ja nais- häältest. Naishääled on sopran (kõrgem) ja alt (madalam), kirjutatakse viiulivõtmes ülemisel noodi joonestikul. Mees- hääled on tenor (kõrgem) ja bass (madalam) — kirjutatakse bassivõtmes alumisel noodi joonestikul. Näidata mõni sega- koori noot! Tähelepanu juhtida asiolule, et alt on kõrgem kui tenor.

Ü. c) Korratakse laulu 2 häälega.

K o d u s e k s t ö ö k s: Õpetaja äranägemise järgi.

XXIX töönaal.

Esmaspäeval.

a) Lauldakse „Minge üles mägedele“ (Algk. l. 78). Harjutada eraldi triooli — 1 lөөk.

Korrata ka helitugevuse märke: p — tasa, pp — üsna tasa
mf (mezzo forte) — poolkõvasti, f — kõvasti, ff (fortissimo) —
üsna kõvasti.

Minge üles mägedele.

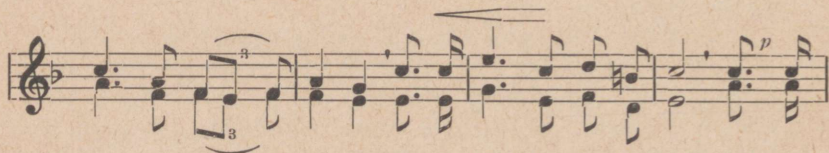
Hoogsasti.

(M. Veske.)

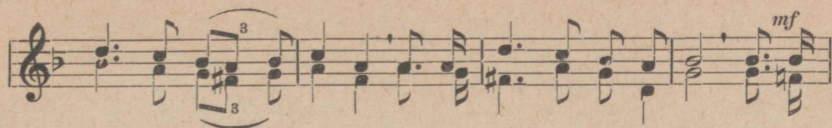
K. A. Hermann.

1. Min-ge ü - les mä - ge - de - le, tuu-le õr - na õ - hu - le! Vaatke
2. Vaatke, metsad pil - ve poo - le tõst - vad lat - vu uh - ku - ses! Kuulge,
3. Vaatke, roh - ke ru - kis hāl - lib uh - ke nur - me nõl - va - del! Tõ - u -
4. Vaatke, kar - ja lus - ti - pi - du le - he - rik - kas le - pi - kus! Kuulge

al - la o - - ru põh - ja ü - le lil - le hiil - gu - se! Vaat - ke,
kui - das kaa - sik ko - hab leh - ka - va - tes leh - te - des! Vaat - ke,
vi - li tõ - o - tab an - da roh - ket saa - ki sü - gi - sel. Vil - ja -
kar - ja - las - - te lau - lu vas - tu - helk - jās võ - si - kus! Vaat - ke,

kui - das o - - ja keerleb lä - bi lu - ha läi - ki - va! Ja siis
jõ - ed, jär - ved läikvad met - sas vir - ven - du - se - ga! Ja siis
pui - e oks - te ot - sas hiilg - vad an - ded i - lu - ga! Ja siis
kui - das kõr - gel võl - vil tae - vas hel - gib si - na - ga! Ja siis

hüüd - ke al - la or - gu:
hüüd - ke al - la met - sa:
hüüd - ke ü - le nur - me: „I - lus o - led, i - - sa - maa,
hüüd - ke tae - va poo - le:

i - - - lus o - - led, i - - - - sa - - - - maa

- I. V kl. b) Õpilased töötavad iseseisvalt mõne ülesande juures, või õpivad salme.
- K. VI kl. b) Meeskoor koosneb ainult meeshäältel, kõrgemad on: I ja II tenor, madalamad I ja II bass. Tenorihääled kirjutatakse viiulivõtmes, bassi hääled bassivõtmes. Tenorihääled kõlavad oktaav madalamalt kirjutatud nootidest — bassid harilikus kõrguses. I bassi nim. vahel baritoniks.

Näidata partituuri ja mängida ette!

Orkestrid. Anda konspektiivne mõiste orkestritest, õpilased teavad mõningaid pille (võib olla on koolis orkester — kui ei, siis tuleks hakata soetama; hää tahtmise juures on igasugused raskused ületatavad).

Missuguseid muusikariistu olete näinud? Pasunad, klaver, harmoonium, viiul, kannel j.n.e. Mitu pilli kokku annavad orkestri.

a) Puhkpillide orkester koosneb puhkpillidest (vaskpillid + puupillid) ja löökpillidest. Pillide nimetused.

b) Keelpillide orkester — vibupillidest — viiulid, altviiul (vioola) cello, kontrabass. Viimased kaks kirjutatakse bassivõtmes, alt — aldi- ja viiulivõtmes ning viiul — viiulivõtmes. Pillide ulatavust mitte seletada.

Keepillid, puhkpillid ning löökpillid (trummid, trianglid, kastanetid, ksülofon, kampanello) moodustavad sümfooniaorkestri. Võib nimetada üksikuid pillirühmi.

Ü. c) Laulmine „Minge üles mägedele“.

Reedel.

a) Laulu „Minge üles mägedele“ kordamine.

b) Muusikaliste elementide kordamine ning vastastikune küsimine õpilaste poolt.

c) Uus laul „Kevade marss“ („Leelo“ VI 28, Alg. I. 86).

Kevade marss.

Marsi tempos.

(K. A. Hermann.)

K. A. Hermann.

Tu-le nüüd, tu-le nüüd, läh-me lau-lu-ga, jah, tallama,

mal-la-ma il-ma i-lu-la, jah, sam-mu-me, tam-mu-me,

mar-si-tak-tis nüüd ning sü-da-mes meil kõi-gil rõõ-mu-hüüd.

il - ma - maad ja rõõ - mu - lau - - lud

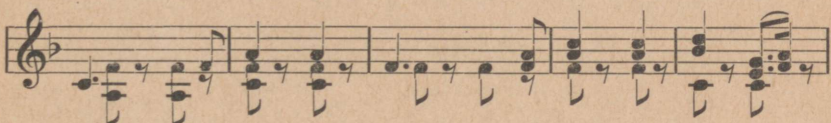
I - lu täi - dab il - ma, il - ma - maad ja rõõ - mu, rõõ - mu - laulud,
lak - su - vad, ka kandle - kee - led kõ - la - mas ja kaasik

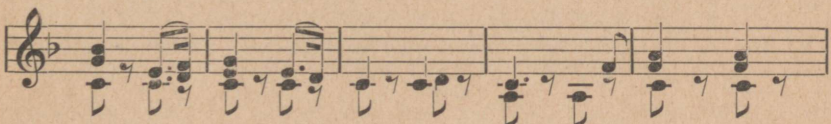
lau - lud lak - su - vad, kandle - kee - led kaunilt kõ - la - mas ja kaasik,
vas - - tu ka - ja - mas. Meil

kaa - sik vas - tu ka - ja - mas. Trah, trah, trah, trah,
ja - lad jul - ged as - tu - - - mas ja ke - ha

trah, trah, trah, trah, trah, trah trah, trah, trah, trah,
ker - ge kõn - di - - mas, ka hää l on he - - le

trah, trah, trah, trah, trah, trah, trah, trah, trah, trah,
kõ - - - la - mas, nii o - le - - me kõik mu - rul mars - si - mas!

trah, trah, trah. nii o - le - - me kõik mu - rul mars - si - mas!

XXX töönal.

Esmaspäeval.

- Laulu „Kevade marss“ kordamine ja õppimine.
- Muusikaliste elementide kordamine ja vaatlus õpetaja äranägemise järgi.
- Laulmine „Kevade marss“.

Reedel.

- Laulu „Kevade marss“ kordamine ja süvenemine.
- Õpitud muusikaliste elementide kordamine ja kollektiivne küsimine (näited, katsed j.n.e.).
- Uus laul „Mingem nüüd“ V. Bellini („Leelo“ V 26).

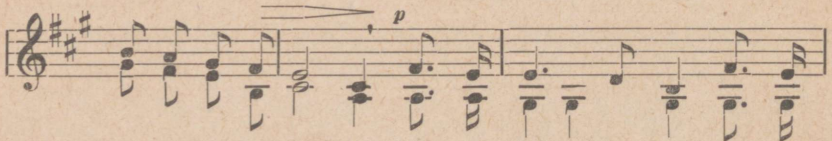
Mingem nüüd.

Marsi tempos.

V. Bellini oop. „Norma“.

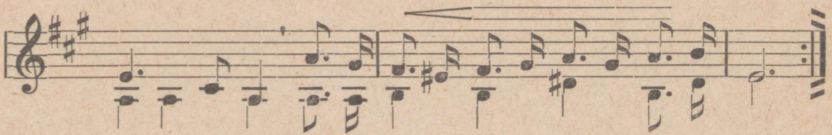

Mingem nüüd, mingem marssides mingem laan - de ja
mingem nüüd, mingem nüüd

le - pi - kus - se laul - ma. min - gem mu - ru - - - le, käi - gem

lõ - o - kes - te, öö - bi - ku - te hüüd!

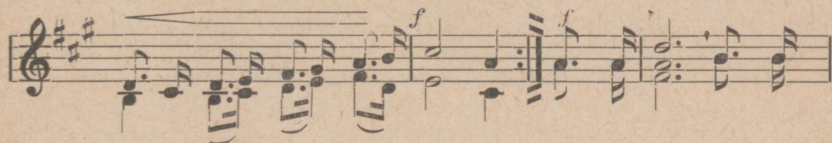

kün - ka - - le, kus on lõ - - - o, öö - - - bi - ku hüüd!

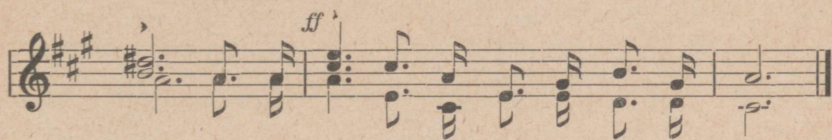

Ol - gu rööm-sad meil mar - - sil mee - led, hüüd-ku

la - he - das-ti, lõ - bu - sas-ti kee - led!

la - - - he - - das - ti kee - led! Ol - gu rööm, ol - gu

rööm, ol - gu rööm mei - e saat - jaks ke - va - - del!

XXXI töönädal.

Esmaspäeval.

- a) Laulu „Mingem nüüd“ kordamine ja süvenemine.
- b) Teadmiste kontrollimine, täiendamine ja õpilastes huvi äratamine muusika — laulu vastu.
- c) Laulmine „Mingem nüüd“ — „Kevade marss“. Võistluslaulmine.

Reedel.

Eelmise tunni lõpetamine ja sisu täiendamine. Laulude kordamine õpilaste valikul. Võistluslaulmine. — Hindamine. — Üldtöö kokkuvõte.

* * *

Antud töökavade juures tuleb silmas pidada järgmist: puuduvad hingamise harjutused ja juhatused, samuti üksikud detailid noodiõpetuses ning heliloojate elulugude konspektid.

Hingamise harjutusi ei saa eraldi võtta, vaid seoses läbivõetavate lauludega või seks koostatud harjutustega. Kuid tingimata tuleb õpilasi juhtida teadlikult ja õieti hingama. Kuidas seda teha, see jääb õpetaja hooleks, teid ja võimalusi on selleks küllalt. Ruumi vähesuse tõttu polnud võimalik noodiõpetuses peensusteni tungida ja kahtlen selle otstarbekohasuses — mõningaid osi tuleb õpetajal endal siduda — oleneb kõik ju klassi tasapinnast ja peamiselt õpetajast. Kuid antud raamistikus tuleb töötada; see ei tähenda veel, et mõningad harjutused noodiõpetusest, mis näivad õpetajale üleliigsetena, ei või vahele jätta. Ka laulude valik on õpetajal vaba (peale sundusliikkude laulude) ja see arv võib suurem või vähem olla. Kuid kõik harjutused, noodiõpetus, hääldamine peavad olema seoses läbivõetavate lauludega, tuletatud neist analüütilissünteesilisel teel. Esirinnas sammugu õpilaste individuaalne töö, mis äratab improvisatsiooni loova töö ja mõtete väljenduseks. Aidaku need tööavad kergendada ja teed leida uutele õppeviisidele, milliste kaudu äratatakse õpilastes huvi ja armastust muusika — laulu vastu.

Sisujuhataja.

I. Laulude järjekorra järele.

	Lhk.
A. Üldmetoodiline osa	5
B. Töökavad	15
Kas tunned maad Prantsuse rahvaviis	16
Elagu K. Tüرنpu	17
Kodumaa laul A. Vedro	18
Meil aia äärne tänavas Eesti rahvaviis	21
Sügisel Soome viis	23
Pulmalust Eesti rahvaviis	24
Mu Eestimaa K. Tüرنpu	26
Mardisandid A. Läte	27
Ma kõndisin vainul C. Kreek	29
Talvekuu meil kätte sai Kaanon	30
Niitmata põld „	31
Üksinda J. Kappel	32
Kui ma kallist isatalu J. Aavik	34
Linakatkuja Eesti rahvaviis	37
Kuule kuidas hääli helab F. Pacius	38
Tänav põleb Ungari rahvalaul	40
Sind surmani A. Kunileid	42
Ema süda Th. Hansen	44
Mu isamaa on minu arm A. Kunileid	46
Kaunimad laulud F. Säbelmann	48
Isamaa kutsub A. Läte	51
Kus on kurva kodu Eesti rahvaviis	54
Väinola lapsed Matthison-Hansen	56
Vennakene hellakene Eesti rahvaviis j. Zeiger, Vettik	59
Ungari hümn Franz Erkel	61
Merel viis „Taivassalost” seadn. Vettik	63
Üle vee M. Saar	64
Ei saa mitte vaiki olla Eesti rahvaviis	65
Kuri koeramuri Kaanon, T. Vettik	68
Isamaa ilu hoieldes K. A. Hermann	69
Õrn ööbik K. Rumm	72
Minge üles mägedele K. A. Hermann	74
Kevade marss K. A. Hermann	76
Mingem nüüd V. Bellini	78

II. Algsõnade järele.

	Lhk.
Ei saa mitte vaiki olla	Eesti rahvaviis 65
Elagu	K. Tüرنpu 17
Ēma süda	Th. Hansen 44
Isamaa ilu hoieldes	K. A. Hermann 69
Isamaa kutsub	A. Läte 51
Kas tunned maad	Prantsuse rahvaviis 16
Kaunimad laulud	F. Säbelmann 48
Kevade marss	K. A. Hermann 76
Kodumaa laul	A. Vedro 18
Kui ma kallist isatalu	J. Aavik 34
Kuule kuidas hääli helab	F. Pacius 38
Kuri koeramuri	T. Vettik 68
Kus on kurva kodu	Eesti rahvaviis 54
Linakatkuja	Eesti rahvaviis 37
Ma kõndisin vainul	C. Kreek 29
Mardisandid	A. Läte 27
Meil aia äärne tänavas	Eesti rahvaviis 21
Merel	viis „Taivassalost” seadn. Vettik 63
Minge üles mägedele	K. A. Hermann 74
Mingem nüüd	V. Bellini 78
Mu Eestimaa	K. Tüرنpu 26
Mu isamaa on minu arm	A. Kunileid 42
Niitmata põld 31
Pulmalust	Eesti rahvaviis 24
Sind surmani	A. Kunileid 42
Sügisel	Soome viis 23
Talvekuu meil kätte sai 30
Tänav põleb	Ungari rahvalaul 40
Ungari hümn	F. Erkel 61
Vennakene hellakene	Eesti rahvaviis 59
Väinola lapsed	Matthison-Hansen 56
Õrn ööbik	K. Rumm 72
Üksinda	J. Kappel 32
Üle vee	M. Saar 64

A-9193

!